

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1923.

Andra kammaren.

Nr 28.

Lördagen den 21 april, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning bevillningsutskottets betänkande, nr 27, i anledning av väckta motioner angående utförselbevis för spannmål; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

*Ang. utförsel-
bevis för
spannmål.
(Forts.)*

Herr **Herou**, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag skall inte ta upp någon tvist med de sakkunniga angående utförselbevisens statsfinansiella verkningar. Jag skall icke heller taga upp någon tvist med herr Olsson i Kullenbergstorp angående vetebullen, som hade fått ett så högt pris som 6 öre gentemot 2 öre tidigare, trots att vetepriiserna äro på samma höjd nu som förr. Jag vill gentemot hans liknelse säga det, när han så eldigt talade om denna vetebulle, att i alla händelser kommer ju inte ett bifall till utförselbevisen att ändra det missförhållande, som han med all rätt påtalade; och därmed är hans bevisföring i den punkten reducerat till sitt rätta värde.

Jag skall först och främst be att få säga, att även om man med utförselbevisen lyckas i det avseende, som motionärerna tänkt sig, så kan det dock hända, att systemet trots allt misslyckas. Ty det är uppenbart, att därest vårt land genom att antaga lagstiftning om utförselbevis lyckas dumpa in spannmål på den utländska marknaden, så kunna ju det landets statsmakter göra represalier gent emot oss. Jag behöver därvid endast hänvisa till att när svenska riksdagen hade att ta ställning till tullfrågan år 1895, så återopade man i den kungl. proposition, som framlades då med begäran om förhöjning av tullsatserna å spannmål, såsom skäl därför det av tyska riksdagen fattade beslutet om utförselbevis. Det heter i den kungl. propositionen: »Vad särskilt vårt land beträffar, har på senaste tiden tillkommit en omständighet, som säkerligen kommer att än ytterligare nedtrycka spannmålsprisen. Genom lag av den 14 april 1894, som trädde i kraft den 1 påföljande maj, har nämligen

Ang. utförsel-
bevis för
spannmål.
(Forts.)

i Tyskland träffats en anordning, som i viss mån utövar samma verkan, som om exportpremier vid utförsel av spannmål medgäves. På grund av denna lag meddelas, på begäran, vid utförsel av vete, råg, havre, skidfrukter, korn, raps och rovför, så vitt den utförda kvantiteten utgör minst 500 kg» o. s. v., och vidare heter det i propositionen: »Då sålunda tullen för omalen spannmål i Sverige är kr. 1,25 men i Tyskland kr. 3,15, måste det därför anses av vikt, att denna skillnad i tullsats utjämnas.» Propositionen utmynnade därför i ett förslag om spannmålstull av kr. 3,15, men riksdagen beslöt på utskottets förslag att sätta en tullsats av 3 kr. 70 öre. Vi ha sålunda rentav i den svenska riksdagen exempel på, hur antagande av utförselbevis i ett land har lett till tullarnas höjning i ett annat land såsom en motåtgärd.

Sedan är det ett annat förhållande, som kanske förtjänar anföras. Det har t. o. m. av socialdemokratiska tidningar och nu från socialdemokratiskt håll, närmast från herr Nilsson i Tånga, anförts, att därest utförselbevisen ej höjde mjölprisen, så kan man från det hållet gå med på dylika bevis. Men man har därvidlag i alla fall glömt bort, att utförselbevisen under alla förhållanden förutsätta vissa tullsats. Om man då gett sig in på utförselbevis och godkänt dem, så kan man rimligtvis icke alls begära spannmålstullarnas avskaffande. Jag skulle därför — och det är mina utgångspunkter — vilja säga, att striden om utförselbevisen blir en strid om spannmålstullarnas vara eller icke vara; och ur frihandelsvänlig synpunkt blir därför utförselbevisen absolut oantagliga.

Det har ju framhållits, men förtjänar att gång på gång hamras fast, hurusom spannmålstullarna gynna endast en liten klick av storagrärer, men däremot skada alla konsumenter liksom också de jordbrukare, som måste köpa spannmål. Det är dessa senare, som därvidlag då beskattas till förmån för den grupp, som önskar utförselbevis, men som förut är mera gynnad än den grupp, som blir beskattad, därigenom att man höjer spannmålstullarna eller gör dem mer och mer effektiva.

Jag anser, att skulle man tala om att det skulle vara understöd från en jordbrukargrupp till en annan, då borde det vara den, vilken nu vägrar understöd, som skulle vara understödsbetalande till dem, som genom tullsystemet eljest bli det. När frågan om utförselbevis i år togs upp till diskussion i vårt land, försökte jag skaffa mig några uppgifter om en sak, som på visst sätt kan anses vara belysande för det rimliga och rättvisa i det förslag, som man då kastade upp på dagordningen. Jag tänkte mig nämligen så, att jordpriserna i viss mån avspeglade den omständigheten, huruvida ett jordbruk på den eller den trakten och av den eller den storleken står högt eller lågt i värde — kan utgöra ett visst bevis för rimligheten av de krav, som framställdes. Jag sökte därför i sydsvenska tidningar efter annonser om egendomspris i Skåne, då jag ju hade klart för mig, att i Skåne skulle en stor del av jordbrukarna tjäna på tullsystemet. Jag fann t. ex. i Sydsvenska dagbladet en del annonser, i vilken tidning man på den tiden annonserade ut en del egendomar.

Man annonserade en egendom nära Bjuvs station, som omfattade 41 tunnland till ett pris av 53,000 kronor; vidare en lantegendom i Tågarpstrakten med 9 tunnland åker för 13,000 kronor; och i ett annat nummer av samma tidning fann jag andra annonser, där man utbjöd 55 tunnland åker till 75,000 kronor och på ett annat ställe 65 tunnland av den bördiga Lundaslätten till likaledes 75,000 kronor. Här begäres sålunda i genomsnitt per tunnland åker, då goda byggnader gingo med i köpet, mer än 1,200 kr. pr tunnland.

Ang. utförelsebevis för spannmål.
(Forts.)

Så försökte jag få uppgifter från Mellansverige, och fick från en egendomsagent några uppgifter: man utbjöd till exempel i Västmanland en areal av 45 tunnland åker med därtill hörande 215 tunnland skog samt finfina byggnader till egendomen för 25,000 kronor; i Gästrikland utbjöd man 33 tunnland åker med skog till avsalu för 30,000 kronor. Jag kunde anföra flera exempel, men det visar sig, att i Mellansverige står jordvärdet i högst 500 kronor per tunnland.

Sedan försökte jag få uppgifter från Norrbottens län. Jag gick till Norrbottens tidningar, men fann inga uppgifter om egendomar, som utbjödos till salu; jag fann i stället en annons av annat slag, som jag ansåg synnerligen intressant i det sammanhanget, och i den annonsen hette det: Genom exekutiv auktion o. s. v. utbjudes hos hemmansägaren i den och den byn en häst, hos en annan hemmansägare en ko, hos en tredje i samma län 3 stycken kor, hos ytterligare en hemmansägare likaledes 3 stycken kor, hos en åbo utbjödos en kviga, kördon, stöttingar, slädar samt 1,500 kg. trädeshö, hos en annan återigen en häst och återigen hos en annan jordbrukare 3 stycken kokreatur. Vart jag vill komma med det sagda är, att de jordbrukare, som dock ha gynnsammare förhållanden, vilka förhållanden avspeglas i det jordpris, som här trätt oss till mötes, gynnas visserligen genom tullskyddet, genom spannmålstullarna, men jordbrukarna däruppe i Norrland, där landsfiskalerna företaga utmätningar av hästar, kor och inventarier, det är de, som komma att få betala det tullskydd, som man säger, att jordbruket tarvar och måste ha.

Spannmålstullarna helt enkelt äro en orättfärdighet, en orättfärdighet, därför att de ha dessa ohållbara följföreteelser med sig, som man alls icke ur sociala synpunkter kan försvara. När man här söker bagatellisera det påståendet, med att säga att ingen kan förneka att det stora jordbruket har en oerhört stor betydelse, så är detta ju en sak för sig. Det är i alla fall tillräckligt skäl för avslagsyrkande detta, att det är de, som äro sämst ställda, som bli beskattade till förmån för de bäst ställda. Det förhållandet är tillräckligt avgörande för mitt ståndpunktstagande i den här frågan.

Höijer har i sina bekanta undersökningar visat, att de brukningsdelar i vårt land, för vilka det föreligger brist på tullskyddad spannmål, uppgå till 275,000 med tillsammans 1,230,000 hektar samt att på dessa brukningsdelar leva 1,350,000 personer. Överskott på tullskyddad spannmål finnes däremot för 105,806 brukningsdelar med en areal av 2,500,000 hektar, på vilka brukningsdelar leva något över en miljon personer.

Men räkna vi därtill jordbrukare, som ha upp till en hektar åker,

Ang. utförelse-
bevis för
spannmål.
(Forts.)

uppgå dessa till ett antal av över 44,000, och antalet brukningsdelar med brist kommer då att bliva 319,000 av landets 425,000 brukningsdelar; d. v. s. ur den statistiken få vi fram det klara faktum, att det är 75 % av landets brukningsdelar, som inte ha någon som helst vinst av tullskyddet, utan faktiskt förlora på detsamma. Det är den omständigheten, som för mig varit tillräckligt avgörande, när jag säger, att det är helt enkelt upprörande, att man från de håll, där så nu sker, kommer och begär effektivare spannmålstullar. Man kan inte gå med på utförelsebevis, därför att då binder man sig vid ett fortsatt tullsystem. Eljest skulle man givetvis, därest striden blott rörde sig om att fördela vinsten mellan kvarntrusten och jordbrukarna, gå på den linjen att understödja kravet på att vinsten skulle gå till jordbrukarna.

Det synes mig, som om varje tid har sina sorger; och när jag genomläser den tulldebatt, som förekom i riksdagen i anledning av den kungl. proposition, som jag från början citerade och när jag såg, hur folkrepresentanterna togo ställning till densamma, då fann jag att en viss folkrepresentant, en herr Eriksson från Hälsingland, redan på den tiden, det var år 1895, yttrade dessa orden, som jag finner synnerligen karaktäristiska för händelserna nu. Denne man, en representant för jordbruket, sade i den debatten: »Men i alla händelser är det, förutom jordbrukarnas, även ett annat intresse, som vi här måste taga i betraktande, och det är den stora konsumerande allmänhetens, framför allt de obemedlades intresse. De kunna icke producera något, som staten garanterar skydd för, när de producera endast arbete, men de måste konsumera för att kunna existera», och han fortsatte: »ty det heter, vad människan sår, det skall hon ock uppskåra. Jag tror, att dessa ord även hava sin tillämpning på lagstiftningen. Våra arbetare få varken det ena eller det andra. Man utsträcker värnplikstiden från 40 till 90 dagar, man höjer livsmedelstullarna och lägger på dem den ena börlan först och den andra sedan.» Den mannen fruktade socialisterna, ty han sade, att socialisterna få säkert genom sådana åtgärder vatten på sin kvarn. Nu är det rätt så många socialister i andra kammaren, men det synes mig, som om det för oss vore ett betydligt hänsynslösare och ett betydligt fräckare krav, som man nu reser mot det arbetande folket, än man då gjorde på den tiden, när lantmannarepresentanten Eriksson från Hälsingland år 1895 reagerade mot de bördor, som man då ville lägga på det arbetande folket.

Jag ber ur dessa synpunkter få ansluta mig till dem, som yrka avslag på motionerna om införande av utförelsebevis.

När nu denna fråga debatterats tvenne gånger i kammaren, så börja vi på att bli på det klara med var vi ha varandra. Den socialdemokratiska regeringen, som nyss är motad i väg, fick ju mottaga förebräelser, för att den inte ville göra någonting för att gagna jordbruket. Jag vill åtminstone för min del icke instämma i de förebräelserna, ty det gagn och det skydd, som från högerhåll, från herr Lithander t. ex. i hans anförande i dag, bjudits ut till jordbrukarna i vårt land, äro av det slag, att åtminstone den sortens

jordbrukare, som jag representerar, måste tillbakavisa ett sådant erbjudande.

Förutvarande statsrådet, herr Nilsson i Tånga, har ju deklarerat sin anslutning till utförelsebevisen, och vi veta ju sålunda var vi ha honom. Men det skulle ju vara synnerligen intressant, om vi till sist även kunde få veta av den nye jordbruksministern — hans personliga ställning härvidlag känna vi ju — hur den nuvarande regeringen ställer sig till utförelsebevisen.

Sedan nu kammaren fattat sitt beslut, om det går i samma riktning som första kammarens, d. v. s. att man går på avslagslinjen, kanske vi kunna hoppas att åtminstone intill dess kammaren fått ny sammansättning bli befriade från dylika motioner, som innehålla så orättfärdiga krav gent emot en stor massa fattiga medborgare i vårt land.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på motionen och bifall till utskottets förslag.

Vidare anförde:

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! Att bevillningsutskottets majoritet numera icke vill göra något för det svenska jordbrukets bästa är ju en känd sak — man har i det fallet endast att konstatera ett sorgligt faktum. Under kristiden fanns det litet god vilja hos utskottet, men sedan faran gått över, är den goda viljan slut.

Bevillningsutskottet anför i sin motivering, till försvar för avslagsyrkandet, bl. a.: »att en anordning med utförelsebevis för vissa slag av spannmål uppenbarligen icke kan medföra några verkliga fördelar för andra jordbrukare än dem, som odla spannmål av de slag, bevisen skulle avse, i sådan omfattning, att de hava icke alltför obetydliga mängder till avsalu. Anordningen skulle följaktligen vara till gagn endast för ett ganska begränsat antal jordbrukare.» Utskottets ordförande sökte också med siffror bevisa, att utförelsebevisen ur denna synpunkt icke skulle vara av så stor betydelse. Jag skall då be att även jag få lämna några sifferuppgifter, som kanske kasta en något skiljaktigt belysning över detta spörsmål.

Enligt en utredning av tull- och traktatkommittén, utförd av byråchefen Höijer, bedrives spannmålsodling till avsalu huvudsakligen vid egendomar med jordareal överstigande 10 har. I södra och mellersta Sverige utgjorde antalet dylika brukningsdelar 90,864 eller 30% av totalantalet, som var 304,684. De nämnda egendomarna omfatta emellertid en areal av 2,430,400 har, vilket är nära $\frac{3}{4}$ (72 %) av totalarealen inom hela södra och mellersta Sverige. Den odlade jorden inom detta område utgjorde nämligen 3,370,052 har. Brödsädesproduktionen för avsalu var ganska stor, så snart arealen översteg 10 har, såsom framgår därutav, att samtliga brukningsdelar på 10—20 ha haft ett överskott till avsalu av sammanlagt 58,500 ton. Av egendomar i övriga storleksklasser hade de på 20—30 har ett överskott av 53,079 ton, de på 30—50 har 63,561 ton, de på 50—100 har 47,897 ton och de på över 100 har 63,208 ton. Även för de små

Ang. utförelsebevis för spannmål.
(Forts.)

Ang. utförelse-
bevis för
spannmål.
(Forts.)

egendomarna på ned till 10 har, ja även därunder, är spannmålsproduktionen därför av stor betydelse. Därjämte bör ihågkommas, att det stora flertalet lantbruksarbetare ha sin sysselsättning vid de egendommar, vars areal överstiger 10 har. Det är alldeles uppenbart, att om man ställer så till, att jordbruket vid dessa större egendommar icke lönar sig, kunna arbetsgivarna icke betala arbetarna någon hög avlöning. Följden blir då, att arbetarna själva få lida av, att deras representanter motsätta sig en förbättring i jordbrukets villkor.

Det är icke mot producenterna man bör vända sig, när man klagat över att brödet är dyrt, utan mot mellanhandssystemet, mot kvarntrusten och bagarna. Jag skall be att med några siffror få belysa detta förhållande.

För närvarande erhålla jordbrukarna — sedan transportkostnaderna frånräknats — kr. 20,50 för vete och kr. 16 för råg per 100 kg., mot resp. kr. 16 och 13,50 före kriget. Skillnaden utgör 4 1/2 öre per kg. för vete och 2 1/2 öre för råg. Enligt vad som från fullt trovärdigt håll meddelas, vilja kvarnarna i en del trakter av landet icke ens betala dessa pris.

Kvarnarnas utförsäljningspris på mjöl variera åtskilligt allt efter mjöllets kvalitet och leveransorterna. I Stockholm sälja kvarnarna det bästa vetemjålet till ett pris av kr. 40,50 pr 100 kg. Det är då ganska starkt uppblandat med utländskt vete. Det rent svenska vetemjålet betingar ett pris av kr. 30,50. Kvarnarnas pris på rågsikt variera mellan kr. 30 och 26; priset på rågmjöl är 20 kronor.

Nu är det att märka, att ingen människa tvingar kvarnarna att blanda utländskt vete i det svenska; allmänheten, särskilt bageriidkarna föredraga visserligen det utländska på grund av dess större bakningsförmåga, men då bröd, bakat med utländskt vete alltid blir mera poröst, är det i själva verket en ren lyxkonsumtion, som kvarnarna på så sätt främja.

Enligt senaste notering på amerikanskt vete är priset på detta, inklusive tullen, kr. 23,40 per 100 kg. Om vi antaga, att kvarnarna för åstadkommande av det bästa vetemjålet blanda samman lika kvantiteter svenskt och amerikanskt vete — 30 % av det senare borde vara mer än tillräckligt — så skulle kvarnarna för 100 kg. av denna blandning ha betalt cirka kr. 22,50. Som förut sagts, är kvarnarnas försäljningspris av det bästa vetemjålet kr. 40,50 per 100 kg.

Jag ber i detta sammanhang få nämna, att för oss lantbrukare kommer ingen dylik sammanblandning med utländsk vara i fråga, utan vi använda det svenska vetet sådant det är och jag är säker på, att vi alla må gott därav. Jag beklagar också att svenska folket skall vara så benäget för köp av utländsk vara, på flera områden, och ej stöder sitt lands egen produktion.

Vid förmalning av 100 kg. vete erhållas cirka 72 kg. mjöl med ett medelpris av 36 öre och cirka 28 kg. kli med ett pris av 13 1/2 öre. Ur 100 kg. erhålles sålunda i betalning kr. 29,70 eller avrundat kr. 30. En enkel subtraktion ger vid handen, att kvarnarna för sitt besvär att mala säden taga kr. 7,50 per 100 kg. vete.

Från kvarnarna går den till mjöl förvandlade säden till distri-

butörerna, d. v. s. specerihandlarna, och från dessa till allmänheten. Det bästa vetemjålet kostar i Stockholm kr. 47 per 100 kg. Specerihandlarna lägga sålunda på 6 1/2 öre för varje kg. mjöl. Av kvarnarna få de dessutom en halv procents kassarabatt samt, om de köpa för minst 50,000 kronor under ett år, ytterligare en procents rabatt.

Ang. utförelsebevis för spannmål.
(Forts.)

En återblick ger sålunda vid handen följande:

Jordbrukaren, som producerar säden och som otvivelaktigt nedlagt det tyngsta och svåraste arbetet, får 20,5 öre per varje kg. vete. Kvarnägaren säljer till specerihandlaren säden, förvandlad till mjöl, som onödigtvis uppblandas med utländsk vara, efter ett pris av 40,5 öre, och specerihandlaren i sin tur säljer mjölet till allmänheten för 47 öre per kg.

Priset på bästa vetemjöl i den allmänna handeln var före kriget 31 öre per kg. Prisstegringen sedan dess uppgår till 50 %, medan vetet endast stigit med 30 %.

Och så ha vi till sist bagaren. Enligt socialstyrelsens senaste statistik över livsmedelspriserna (för februari månad) kostar det billigaste mjuka vetebrödet, bakat med vatten, 78 öre per kg. Bakat med mjölk, kostar samma bröd 92 öre. Veteskorporna betinga hos bagaren ett pris av kr. 1,59 per kg. I detta sammanhang kan nämnas, att av det hårda rågrödet kostar spisbrödet 76 öre och knäckebrödet 99 öre samt av det mjuka rågrödet den söta limpan 65 öre och den sura (s. k. grovbröd) 45 öre.

Bagaren tager således 78 öre per kg. för det mjuka vetebrödet. Han köper mjölet hos specerihandlaren för 47 öre eller, vilket är troligare, direkt av kvarnägaren för 40,5 öre. Av varje kg. mjöl erhåller han emellertid 1 1/3 kg. bröd, om icke mer. Viktökningen är huvudsakligen beroende på vattentillsats. Vid försäljning av brödet erhåller han sålunda för varje kg. mjöl, som han inköpt, kr. 1,04 Han tager med andra ord för sitt arbete och andra omkostnader inte mindre än 57 öre per kg. mjöl, och om han köpt mjölet direkt från kvarnen, blir hans förtjänst ännu större.

Nu åter till utförelsebevisen.

Det är min åsikt, att jordbrukarna skulle få nytta av dessa bevis, särskilt under hösten, när de äro tvungna att sälja för att få pengar till löner och skatter m. m. Det är då som kvarnarna begagna sig av tillfället och underbetala säden. Genom utförelsebevisens införande skulle man kunna nå andra köpare.

Jag nämnde nyss, att priset på vete stigit med 30 % i jämförelse med vad som gällde före kriget, och jag kan tillägga, innan jag slutar, att rågriset ökat blott med 23 % — detta under det att den genomsnittliga stegringen i partipriserna för olika varor utgör icke mindre än 62 %.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen med den ändring, som är föreslagen av herr Jönsson i Boa.

Herr **Lundquist**: Herr talman, ärade kammarledamöter! Då man åhört det anförande, som hölls av bevillningsutskottets värde-

Ang. utförelse-
bevis för
spannmål.
(Forts.)

rade ordförande och läser utskottets betänkande samt vidare erinrar sig det hårda motstånd, som alltid gör sig gällande i denna kammar, såfort någon sådan fråga kommer under behandling, som avser förbättringar i jordbrukets tryckta förhållanden, kan det inte hjälpas, att man som lantman känner sig beklämd. För mig framstår livligt det spørsmålet: har manne vår modernäring med dess bigrenar någon berättigad tillvaro under nu rådande förhållanden?

På denna fråga anser jag mig kunna svara både ja och nej, och detta just ur synpunkten av statsmakternas åtgöranden på detta område. För några veckor behandlade vi här i kammaren jordbruksutskottets betänkande rörande nionde huvudtiteln, och vi beviljade därvid i runt tal 20 miljoner kronor till jordbrukets fromma. Av dessa stora anslag gå stora summor till nybildningar av jordbruk, till grundförbättringar, till premiering inom de olika grenarna av jordbruksområdet, vidare till hushållningssällskapen, till en del skolor och läroanstalter, där vår ungdom har tillfälle att utveckla sig till skickliga och dugliga yrkesmän på detta gebit o. s. v., o. s. v. — allt åtgöranden för att skapa ett starkt jordbruk i landet. När man betraktar detta, kan det väl inte förnekas, att bakom dessa statsmakternas åtgärder ligger den meningen, att jordbruket är berättigat här i Sverige.

Men i fortsättningen: vad göra statsmakterna för att denna näring må bli bärkraftig? Försöker man på något sätt finna utvägar att göra näringen räntabel, så att dess utövare kunna leva och existera på densamma? Åh nej! Man endast talar om, konstaterar och erkänner, att jordbruket är i verkligt betryck, men därmed är det också punkt. Hur går det med dessa unga män, som slå in på jordbruket, som sin nya levnadsbana? Hur går det för alla egnahemsbrukare, och hur går det för övrigt med hela jordbrukarkåren? Ja, modet sjunker, skulderna ökas, och man inser allt mer och mer, att ställningen är ohållbar. Man utlämnar jordbrukarna åt sig själva att under ett kargt och hårt klimat, som ofta är orsaken till svaga skördar och som kräver dyrbara ekonomibyggnader och fordrar en högre levnadsstandard än vad fallet är i andra länder, något som resulterar i att ett mycket stort rörelsekapital erfordras för jordbruksnäringens bedrivande i detta land — man utlämnar dem åt sig själva, säger jag, att under dylika omständigheter upptaga kampen med sina yrkesbröder, som leva under andra och gynnsammare förhållanden. Att detta i längden torde vara omöjligt, borde av vem som helst, som verkligen vill sätta sig in i saken, inses.

Så länge statsmakterna uraktlåta att vidtaga åtgärder för att avhjälpa dessa svårigheter, som jag här har skisserat, finner jag mig föranlåten säga, att jordbruket har icke någon berättigad tillvaro här i landet. De stora uppoffringar, som från statens sida göras för denna näring, äro också av ganska tvivelaktig art, så länge man fortsätter i samma spår. Jag skulle vilja säga, att statsmakterna med stor försiktighet böra befrämja bildandet av nya jordbruk under nuvarande förhållanden. Vi tro och förmena, att statsmakterna kunna vidtaga åtgärder för att avlägsna dessa svårigheter och att

jordbrukarna i Sverige kunna bli jämställda med jordbrukarna i andra länder. Vi begära icke några nådegåvor eller premier för vårt arbete, vi begära endast, att så länge jordbruket anses som landets huvudnäring, vi bliva iståndsatta att upptaga konkurrensen med yresbröder inom andra, bättre gynnade länder på jorden.

Jag skall i detta sammanhang icke tala om tullar, ty de ha ju visat sig ineffektiva. Detta ord »tullar» har ju en underbar förnåga att i denna kammare åstadkomma starkt vågsvall. Jag tror man skulle kunna finna på andra utvägar. Jag tror att man genom importprisreglering eller något sådant skulle kunna reglera priserna på importerad vara, så att dessa pris åtminstone kunde komma upp i jordbruksprodukternas produktionspris inom landet. Härigenom skulle ju statens affärer betydligt förbättras, direkt genom uppbärandet av dessa importregleringsavgifter, indirekt genom jordbrukets uppsving. Genom jordbrukets uppsving skulle den nu på området allt mer och mer sinande skattekällan åter kunna börja flöda. Flera armar skulle kunna sysselsättas vid näringen, åstadkommande att arbetslösheten skulle minskas och arbetslöshetsunderstöden betydligt inskränkas. Ja, kanske till och med en och annan medborgare i landet, som börjat ledsna på den svenska karga jorden och det otacksamma arbete, han utför på densamma och som beslutat vända sitt land ryggen, skulle bli betänksam och åter börja pyssla om de karga tegarna, om något gjordes. Produktionen skulle komma att ökas, importen avtaga och vår nationalförmögenhet förkovras. Det kända ordspråket skulle kanske slutligen besannas: Har bonden pengar, ha alla pengar.

Den föreslagna åtgärden är ju avsedd att i någon mån avlyfta de svårigheter, som påvåla jordbruket. Jag skulle kunna säga, att man av utskottsbetänkandet såväl som av den förda diskussionen kan ledsamt nog förutse, att denna fråga här i dag kommer att röna samma öde som andra frågor av dylik art förut under denna riksdag.

Utskottets betänkande har ju här blivit grundligt kritiserat, och efter den verkligt genomtänkta kritik, som framfördes av herr Nilsson i Tånga, är icke mycket mer att säga. Det är emellertid ett par punkter som jag fäst mig vid. Det heter på sidan 8: »Om sålunda det gagn, utförselbevisen skulle kunna medföra, måste antagas bli va dels begränsat till ett relativt fåtal jordbrukare och dels även för dessa av tvivelaktigt värde, torde man å andra sidan hava att räkna med en av utförselbevisen föranledd stegring av priset å svensk brödspannmål.» Det första däruti, nämligen orden om utförselbevisens nytta för blott ett begränsat antal jordbrukare, har ju besvarats av herr Johansson i Kälkebo till fullkomlig belåtenhet, åtminstone vad jag anser. Beträffande vad som säges om stegring av priserna på brödspannmål, skulle jag vilja säga, att detta är ett tal, som alltför mycket användes och överdrives. Med ett litet tankeexperiment skulle man ju kunna få fram, att det är inte så rysligt halsbrytande farligt med den stegring, som det talas om. Vi kunna gå tillbaka till ransoneringstiden. Som vi veta, voro vi då tilldelade 10 kilogram brödsäd per individ och månad på landsbygden, mot-

Ang. utförselbevis för spannmål.
(Forts.)

Ang. utförelse-
bevis för
spannmål.
(Forts.)

svarande 8 kilogram mjöl i städerna. Detta utgör per år och individ 120 kilogram. Nu är det sant, att den ransonen var något knäppt tilltagen, varför vi kunna höja siffran till 150 kilogram per år. Om vi nu antaga, att genom statsmakternas åtgörande brödsädespriset skulle kunna förhöjas med 5 kronor per 100 kilogram, skulle merkostnaden per år och individ utgöra 7 kronor 50 öre eller i runt tal 2 öre per dag. Är nu detta en sådan förskräcklig händelse, som man talar om? Jag är förvissad om att konsumenterna med gott mod skulle bära denna höjning, om de i samma grad, som de bleve underrättade om denna stegring, bleve underrättade om och undervisade om att genom denna lilla uppoffring de rädda jordbrukarna från en given förlust på sitt tunga och ansvarsfulla arbete med frambringandet av dessa varor.

En annan punkt, som jag har fäst mig vid, förekommer på sidan 9. Utskottet säger där: »Härtill kommer, att utskottet ansluter sig till den av kommerskollegium uttalade och ingående motiverade uppfattningen, att läget på spannmålsmarknaden avsevärt förskjutits mot det av de sakkunniga uppställda målet eller uppnåendet av sådana brödsädespriser inom landet, att de i jämförelse med världsmarknadspriset icke ställa sig ogynnsammare för odlarna än före kriget.» Man erkänner därmed, att redan före kriget brödpriserna voro ogynnsamma. Men under tiden har denna ogynnsamhet börjat återkomma och den håller nu på att bli densamma som den var före kriget. Det må väl erkännas, att denna argumentering är verkligen kostlig.

Det hade varit önskligt, att denna fråga framförts från regeringshåll. Det är möjligt att frågan då inom utskottet fått ett annat öde, men det veta vi ju, att den icke kommit från det hållet. Från regeringsbänken uttalades under den debatt, som pågick den minnesrika onsdagen före påsk, att regeringen fortfarande ville vara en folklig landsregering, som ville tillse alla medborgarnas rätt och väl. Vid samma tillfälle fördes regeringens talan på ett mycket talangfullt sätt för en del av Sveriges folk, som råkat komma i betryck. Sveriges jordbrukarkår är också en del av Sveriges folk, som råkat komma i betryck. Sveriges jordbrukarkår har funnit sig besviken av sin talesman.

Herr talman! Jag vågar uttala den förhoppningen, att kammaren trots de tvivelsmål, som uttalats i denna fråga, dock för den lyckligt i land. Jag yrkar därför bifall till den reservation, som är bifogad utskottsbetänkandet med det av herr Jönsson i Boa föreslagna tillägget.

Ett är visst, därigenom att denna fråga fördes fram till jordbrukets förmån skulle helt säkert Sveriges jordbrukarkår, som för närvarande icke har något hopp, åter kunna börja hoppas, och enbart detta skulle ha en ofantligt stor betydelse.

Herr **Henrikson**: Herr talman! Jag skall icke mycket förlänga denna debatt. Bevillningsutskottets ärade ordförande varnade oss för att följa reservationen. Det voro nämligen här fråga om nya

tullar eller ökade tullar å spannmål. Det torde dock inte vara förhållandet. Det är icke fråga om nya tullsatser eller förhöjda tullsatser utan endast fråga om att utnyttja de tullsatser, som vi redan hava till jordbrukets fromma.

*Ang. utförsel-
bevis för
spannmål,
(Forts.)*

Jag kan inte heller förstå att förslaget genomförande skulle i nämnvärd grad fördyra brödet för den konsumerande allmänheten. Här i riksdagskretsar liksom ute i landsorten har man länge hört talas om kvarntrusten. Det har fällts hårda ord om denna trust, huruvida med rätt eller orätt skall jag icke inlåta mig på. Det är emellertid tydligt, att något måste göras för att råda bot för detta förhållande. Jag kan icke se, att vi tråda någons rätt för när, om vi bifalla det av reservanterna framförda förslaget, och jag skulle vilja varna kammaren för att följa herr Röing och utskottet. Detta förslag skulle alltid bereda jordbruket någon förmån. Jordbruket behöver varje bistånd, ty det befinner sig, som vi veta, i ett mycket svårt läge.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till det av herr Jönsson i Boa framförda yrkandet.

Herr **Lindman**: Herr talman! Jag förstår, att den fråga, som vi debattera, ligger i denna kammare på det sättet, att förslaget icke kommer att gå igenom. Man skulle därför kunna inskränka sig till att inte uttala någonting. Men när jag fick detta bevillningsutskottsbetänkande i min hand och läste det, så fann jag en del saker, på grund varav jag likväl inte, herr talman, kan låta det gå förbi utan att göra några anmärkningar därtill.

När det gäller frågor angående jordbruket och över huvud taget näringslivet, är man ju van vid att från bevillningsutskottets majoritet erhålla betänkanden, som visa sig ganska avogt stämda mot näringslivet och varje tal om skydd och hjälp däråt, ja, jag skulle nästan kunna säga, ganska fientligt mot att göra någonting. Men jag må säga, att ett betänkande så torftigt, som detta i en viktig fråga har jag sällan, även när det gällt betänkanden från bevillningsutskottet, varit med om att få läsa. Detta är dock en fråga, där det ifrån alla håll intygas, att det svenska jordbruket befinner sig i ett mycket bekymmersamt läge. Det är konstaterat, det är ett faktum, att priserna på svensk brödsäd äro synnerligen låga, väsentligt lägre än på importerad spannmål. När detta förhållande blivit konstaterat, har också Kungl. Maj:t, den socialdemokratiska regeringen, inlett utredning och undersökning genom tillsatta sakkunniga, de s. k. spannmålsmarknadssakkunniga. Man får här ett belägg för, att det är riktigt, som jag nu säger, att svårigheterna äro mycket stora. Till och med vederbörande statsråd i den socialdemokratiska ministären uttalade vid sakkunnigas tillsättande, att detta var ett mycket anmärkningsvärt förhållande.

Läser man bevillningsutskottets betänkande från början till slut, finner man icke ett enda ord om att dessa svårigheter överhuvud taget existera, att det finnes någon grund för farhågorna. Man

Ang. utförsel- bara går igenom det föreliggande förslaget och granskar det punkt
bevis för för punkt.
spannmål.
(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få företaga en liten granskning av detta betänkande, och de små anmärkningar som däri finnas mot förslaget om införande av utförselbevis. Där kommer nu först den anmärkningen, att åtgärden skulle vara till gagn bara för ett begränsat antal jordbrukare, sådana som producera spannmål i större mängd. Jag vet inte, om bevillningsutskottet har någon statistik till grund för detta. Det hade ju varit av stort intresse att hava funnit den i detta betänkande. Men hela betänkandet är lagt så, att det endast förekommer påståenden och egentligen inga bevis. Åtminstone ger inte utskottet kammaren några bevis. Ett utskott bör väl, när det lägger fram ett betänkande för riksdagen, tala om för riksdagen, varför man påstår det eller det. Nu känner jag icke, i vad mån det är berättigat att säga det, som utskottet här sagt. Jag tror icke att det är så. Jag såg i går en uppgift att en statistik skulle hava varit gjord i denna fråga, enligt vilken inte mindre än 91,000 brukningsdelar i södra Sverige producera brödsäd över det egna behovet. De kunna alltså exportera. Det är visserligen sant, att inte alla kunna exportera, men om dock en del exportera, så vinnes ju det mål man vill komma till, nämligen att priserna stiga, och det återverkar väl, förmodar jag, på alla de andra brödsädesproducenterna, som icke kunna exportera sin brödsäd. Det återverkar över hela linjen, och därigenom få även de nytta av det, som icke kunna exportera och begagna sig av utförselbevis. Dessutom återverkar detta även på alla dem, som äro beroende av dessa spannmålsproducenter.

Nej, utskottet håller sig inte till de stora linjerna utan till de mycket små linjerna. Till de mycket små anmärkningarna hör den, som kommer i nästa punkt, där man har ridit upp på, att de sakkunniga skulle gjort sig skyldiga till ett misstag, när de i ett anført exempel hava räknat med en kostnad för utförsel av 1 krona 25 öre. Nej, säger utskottet, det synes oss vara uppenbarligen alltför lågt. Varför är det för lågt? Det står inte här. Jag hade tyvärr icke tillfälle höra herr Röings yttrande. Jag förmodar emellertid, att det som skall meddelas till utskottet från riksdagen, bör stå i betänkandet och icke vara beroende av huruvida det tillfälligtvis framföres i kammaren eller inte. Varför är 1 krona 25 öre oriktigt? Jag har gjort mig underrättad om detta. Jag har hört, att priset till Helsingfors är 1 krona, till Danmark 30 öre. Varför är 1 krona 25 öre för litet? Äro alla de andra siffrorna riktiga då, som stå i exemplet? Jag förmodar, att de äro det. Då torde det väl inte inverka så ofantligt mycket, ifall det skulle vara 1 krona 25 öre, 1 krona 15 öre eller 1 krona 35 öre. Jag räknar detta till de småfuttiga anmärkningar, som sannerligen icke spela någon roll för hela denna sak. Exemplet, sådant som de spannmålsmarknadssakkunniga framlagt det, talar sitt alldeles tydliga språk. Därav framgår, att vid den tidpunkt, från vilket de hade tagit sitt exempel, nämligen oktober 1922, om utförselbeviset hade betalats med 3 kronor 50

öre, utförselbevisets införande skulle medfört att exportören kunnat ernå ungefär 1,50 kr. högre pris. Sedan kan ju bevillningsutskottet pruta några öre på den saken, därför att frakten är oriktigt beräknad efter deras förmenande, vilket dock inte spelar någon avgörande roll för denna sak.

Sedan kommer det, som naturligtvis skall vara det stora och det viktiga, att det skall bli en stegring i priset på svensk brödspannmål, ifall man inför detta. Men nu är det väl på det sättet, att beträffande vetemjöl så ansluter sig priset på svensk vara till priset på importerad. Ätminstone ange de sakkunniga i sitt betänkande, att så är fallet och att priset på det svenska vetemjölet, när det säljes av kvarnarna, anpassar sig mycket nära intill priset på det importerade vetemjölet och måste göra det på grund av den konkurrens, som man annars skulle bli utsatt för. Om det svenska vetet — jag säger vetet icke vetemjölet — skulle bli dyrare till följd av utförselbevisen, så säger man, skulle kvarnarna söka att taga skadan igen genom att höja priset på vetemjölet. Men det kunna de inte göra, därför att de hava importen att räkna med. Importen skulle komma att ökas ut och omöjliggöra för dem att på grund av denna omständighet, i varje fall något avsevärt, höja priset på av svensk spannmål tillverkat vetemjöl. Vad rågen beträffar, som utskottet varit inne på, förhåller sig saken annorlunda, det medgives. Där är emellertid andra omständigheter att taga i betraktande. Det svenska vetemjölet framställes i de stora kvarnarna till en kvantitet av 80—90 procent, enligt vad som uppgivits för mig, under det att med rågmjölet ett helt annat förhållande äger rum. De stora kvarnarna framställa endast 10—20 procent av rågmjölet. Rågmjöl framställes av de små kvarnarna. I många fall tar jordbrukaren sin säck råg och låter förmala den vid en liten närbelägen kvarn. Därigenom blir framställningen av rågmjölet en slags hemindustri, som man sköter om själv. Det är en sak, som sålunda reglerar sig själv och inte har med storkvarnarnas mjöltillverkning att göra. Om nu emellertid rågmjölpriset skulle stiga något på grund av utförselbevisen, så lär det väl i varje fall icke kunna stiga över det pris, som rågmjölet betingar, när det införes i Sverige. Sålunda menar jag, att redan i den omständigheten det finnes en spärr, som man inte kan komma över, icke ens när det gäller rågmjölpriset. Naturligtvis skall staten förlora inkomster på detta, säger utskottet. Det är ju ganska egendomligt, att den skall göra det, fastän generaltullstyrelsen i sitt sista, till bevillningsutskottet avgivna, utlåtande, förklarar, att utförselbevisens inlösning av staten kan tagas utan några betänkligheter. Styrelsen säger t. o. m., att inlösandet av utförselbevisen kan utan ökad förlustrisk för staten medgivas. Detta är alltså den myndighets yttrande, som väl framför allt borde vara mån om att staten inte förlorar tullinkomster. Jag har sett denna sak helt enkelt på det sättet, att vi behöva i vårt land en viss kvantitet brödsäd för vår konsumtion. Låt mig kalla den 100. Låt mig säga, att av dessa 100 enheter komma 70 från den egna produktionen, när det gäller vete, och 30 genom import. Om man nu

Ang. utförselbevis för spannmål.
(Forts.)

Ang. utförel-
bevis för
spannmål.
(Forts.)

skulle av dessa 70 inom landet framställda enheter utföra 5 enheter, så lär det väl bli på det sättet, att man i stället får införa 5 andra, för att det inte skall bli något tomrum utan behovet bliva fyllt. Ja, vattenhalten, invändes det. Men i varje fall kommer ju en stor del av dessa 5 enheter att införas. Naturligtvis kan man ju gå in i detalj och anmärka på småsaker. Men i stort sett blir det väl på det sättet, att staten alltså icke kan egentligen förlora någonting på saken, försävt jag kan förstå. För övrigt ha vi ju det förhållandet för närvarande att en kvarn kan exportera mjöl, och den får då vid utförseln av mjölet restitution för den kvantitet spannmål, som beräknas ingå i detta mjöl. Sålunda existerar redan i detta ögonblick ett förhållande på detta område, som ju är ganska likartat det, som man här begär att få infört.

Sedan kommer utskottet och tar fasta på det som är uttalat av kommerskollegium, nämligen att det har syntts, att det svenska vetepriiset under vissa månader sedan oktober, tror jag det var, förbättrats. Jag skulle kunna förbigå detta, därför att jag hörde en talare på förmiddagen yttra sig om denna sak. Det är nog, såsom han sade, så, att kommerskollegium har tagit sitt exempel angående denna prisstegring från en speciell tidpunkt av året, då förhållandena äro helt olika de vid andra tidpunkter rådande. Jag har ganska noga genomläst spannmålsmarknadssakkunnigas betänkande, och jag fann vid studiet av detta betänkande på sid. 10 en grafisk framställning över hur under olika tider av åren från september 1920 till december 1922 priset på svenskt vete och priset på amerikanskt vete i svensk hamn, förtullat, förhållit sig. Jag finner av denna grafiska framställning, att priserna skilja sig under vissa tider av året, då nämligen det svenska vetet sjunker i pris under priset på det amerikanska vetet, under det att däremot vid andra tider på året priset på svenskt vete stiger upp och närmar sig det amerikanska vetets pris. Av denna lilla framställning finner man t. ex., att i mars månad 1920 började det svenska vetepriiset att stiga upp till jämnhöjd med priset på amerikanskt vete för att sammanfalla med detta under de följande månaderna fram till augusti. Då skildes de åter. Och det är ju för övrigt mycket naturligt, att så skall vara, ty då börjar ju den svenska spannmålen att föras i marknaden, det blir många utbud, och priset faller. Det är uppenbarligen detta, som har förvillat kommerskollegium och kommit kollegium att tro, att i denna omständighet, som endast är en periodisk företeelse, kan spåras början till en konstant förbättring. Och kollegium har även lyckats lura bevillningsutskottet att tro på samma sätt. Om bevillningsutskottets ärade ordförande ville ta och studera den lilla tabellen, så undrar jag, om han inte skulle ge mig rätt i, att det förhåller sig på det sätt, som jag säger. Är det verkligen början till en bättre tid, så få vi ju vara glada och tycka, att det är bra, men det är ingen anledning att lita på det.

Till sist kommer utskottet med svårigheterna i handelspolitiskt avseende. Ja, det är ju fruktansvärt, mina herrar, att tänka på, vilka svårigheter som skulle uppstå, om de svenska brödsädesodlarna

skulle få exportera några tusental eller kanske tiotusental ton spannmål under dessa förhållanden till främmande länder. Om exporten ginge till exempelvis Danmark, Tyskland eller Finland, så skulle det kanske bliva en procent av det landets behov av spannmål eller kanhända två procent. Och man kan då tänka sig, vilka fruktansvärda represalier vi skulle bli utsatta för. Detta talar man om i en tid, när varje land går tillväga med den största hänsynslöshet mot andra i alla möjliga avseenden. Var god och se, hurusom man försöker att under denna tid skydda sig i andra länder, vilka åtgärder man vidtar för att skydda sitt eget, för att hindra annat att komma in och för att hjälpa det egna att komma ut. Men aldrig har man hört, att vi i detta land vidtagit några åtgärder däremot. Men vi äro naturligtvis för beskedliga, och om vi nu vidtoge den här föreslagna åtgärden, så skulle naturligtvis någonting fruktansvärt komma att inträffa. Jag tror alldeles bestämt, att utskottets farhågor i detta avseende inte ha den ringaste grund. Man har sagt mig för övrigt, att Finland helt nyligen infört sådana här utförselbevis. Jag har inte reda på, hur det förhåller sig därmed, men om så är fallet, så får man kanske upplysning om den saken.

Allt rör sig där omkring, att priset på den svenska brödsäden har sjunkit så väsentligt under priset på utländsk, införd spannmål, att det är odrägligt för jordbrukarna och att de lida i hög grad därav. Här finns i detta samma sakkunnigbetänkande på sidan 27 en tabell, som visar i en kolumn skillnaden i pris mellan amerikanskt vete i svensk hamn, förtullat, samt skånskt vete. Det är en skillnad, som uppgår under tiden från september 1921 till december 1922 vid ett tillfälle ända till över 10 kronor. Och räknar man ut medeltalet, så visar det sig att det är 4 kronor 87 öre, varmed sålunda den svenska brödsäden, det svenska vetet, ligger under det amerikanska vetet förtullat i Sverige. Därvid är hänsyn icke tagen till kvalitetsskillnaden, men den är ingalunda så stor. I kolumnen bredvid finns en annan jämförelse, nämligen mellan priset på amerikanskt vete förtullat i svensk hamn och danskt vete, och det visar sig där, att den skillnaden är endast 1 krona 86 öre i medeltal för samma tid. Alltså, den svenska veteproducenten är 3 kronor sämre ställd än den danska. Det är mot sådant som man reagerar, och det är sådant, som gör en bekymrad, när man betänker de svårigheter, som det svenska jordbruket har att kämpa med. Om man emellertid vill göra någonting för att söka bättra upp detta förhållande genom att skapa möjlighet till en utvidgad marknad för det svenska vetet och den svenska rågen, ja, då möter man ett obevekligt motstånd. Det är, som om man inte alls hade något sinne för att något bör göras i detta fall. Mig synes det, herr talman, att det är en mycket måttlig begäran, som man här kommer med. Det enda man skulle kunna säga är att det inte blir tillräckligt effektivt, att det inte kommer att verka tillräckligt mycket. Men den risken är väl dock inte så stor, ty alltid kommer det väl att verka något i gynnsam riktning. Staten förlorar säkerligen ingenting på saken. Jag kan inte förstå annat än att den förlust, som skulle uppstå, i

*Ang. utförsel-
bevis för
spannmål.
(Forts.)*

Ang. utförelse-
bevis för
spannmål.
(Forts.)

varje fall blir så minimal, att det ingenting är att tala om. Konsumenterna komma icke heller att förlora någonting. Är det någonting, så är det i varje fall ytterst obetydligt. Och jag vill säga, såsom lantbruksstyrelsen sade i sitt yttrande, att det är väl inte så farligt, om någon liten prishöjning skulle uppstå till följd av detta. Det är väl i varje fall bättre och av mindre vikt och betydelse än om den svenska brödsädsproduktionen på grund av de olidliga förhållandena skulle komma att gå tillbaka.

Herr talman! Jag har gått igenom utskottets betänkande. Jag har inte kunnat underlåta att göra det. För mig ter sig hela utskottets betänkande som litet gnat mot ett förslag, som framkommit. Man försöker att hugga in med anmärkningar på det ena och det andra utan att man egentligen ger några bevis för att anmärkningarna ha något berättigande. Men vad som inte finns i betänkandet, det är ett ord om jordbrukets bekymmer; den saken kommer inte bevillningsutskottet vid. Jag har läst betänkandet noga, och jag har inte kunnat finna ett ord om den saken. Hela betänkandet vittnar om att man sett saken i smått. Man har kommit med små anmärkningar mot utförelsebevisen. Man har inte förmått höja sig upp till någon vidare syn på denna för landet djupt allvarliga och viktiga fråga.

Herr talman, jag instämmer i herr Jönssons i Boa yrkande.

Herr Sköld: Herr talman, mina damer och herrar! Herr Olsson i Kullenbergstorp förklarade i början av sitt anförande i förmiddags, att han egentligen inte hade något att i sak tillägga till vad herr Nilsson i Tånga yttrat. Och han tog detta som anledning att här en längre stund i stället tala om något annat, om ett projekt, som för några veckor sedan blev saligen avlivat. Jag hade ursprungligen tänkt att, eftersom jag två gånger förut under denna riksdag yttrat mig i detta ämne, i dag låta mig nöja med ett par repliker. Men jag må säga, att vad herr Nilsson i Tånga yttrade föranleder från min sida raka motsatsen mot vad det föranledde från herr Olssons i Kullenbergstorp. Innan jag emellertid går in på att underkasta herr Nilssons i Tånga anförande en smula kritik, skulle jag först i största allmänhet vilja rikta några ord till herr Lindman. Herr Lindmans huvudanmärkning mot utskottets utlåtande är, att vi icke ådagalagt någon känsla för jordbrukets nödläge. Jag kan inte för min del förstå, vilken nytta våra jordbrukare skulle ha av att vi offrat några medlidsamma ord åt dem och deras nödläge. Och jag skulle vilja tillägga, herr Lindman, att om de svenska jordbrukarna bleve feta genom medlidsamma ord och medkänsla med deras ställning, så har herr Lindman i den vägen presterat så pass mycket, att det egentligen borde vara tillräckligt. Sedan säger herr Lindman vidare, att utskottets utlåtande egentligen ingenting annat är än småfuttigt gnat. Jag vet inte hur herr Lindmans anförande skall karakteriseras. Men när herr Lindman sökte bevisa, att vi i vårt betänkande gjort några misstag, så får jag säga,

Ang. utförsel-
bevis för
spannmål.
(Forts.)

att herr Lindman själv borde taga sig till vara för att göra misstag. Ty vad skall man säga, då herr Lindman påstår, att generaltullstyrelsen skulle ha yttrat, att det icke skulle bli några minskade tullinkomster för staten genom utförselbevisens införande. Generaltullstyrelsen har sagt, att det finns inte någon anledning att antaga, att inte statens tullinkomster på brödsäd skulle bli så stora, att de räcka till att betala den summa, som kan behöva utbetalas för utförselbevisen. Men vad vi talat om, det är en annan sak. Det är nämligen den frågan, om inte utförselbevisen möjligen skulle lända till, att exporten av brödsäd blev så stor, att man fick betala ut mer för utförselbevisen än vad som skulle inflyta genom en på grund av exporten påkallad import. Inga sakkunniga ha kunnat bestrida, att den faran finns. Spannmålsmarknadssakkunniga ha inte kunnat bestrida det. Och jag skulle till herr Lindman vilja rikta den frågan, vad det kunde bero på år 1910, när 1906 års tulltaxekommitté hade föreslagit införande av utförselbevis, att herr Lindmans regering hänsköt den frågan till en utredning och inte tog med den i den allmänna tulltaxerevisionen. Jag skulle tro, att det var några tvivelsmål i samma väg, som den gången hindrade herr Lindmans regering att taga steget fullt ut. Jag menar, att när man inte själv tolkar skrifterna alldeles rätt, så har man inte någon större anledning att anklaga oss för orätt tolkning av de aktstycken, som stått till vårt förfogande.

Jag övergår till att yttra några ord med anledning av det anförande, herr Nilsson i Tånga höll på förmiddagen. Jag skulle då först vilja säga, att det är klart, att herr Nilssons utgångspunkter beträffande jordbrukets tillstånd och spannmålsmarknadens läge samt de orsaker, som åstadkommit detta läge på spannmålsmarknaden, i stort sett äro riktiga. Men vad jag skulle vilja bestrida det är de slutsatser, som herr Nilsson i Tånga från dessa utgångspunkter drar. Och jag skall taga upp några av de synpunkter han anförde.

Han påpekade först, att kommerskollegium i ett exempel hade räknat sig fram till en behållning av utförselbevisen för jordbrukarna av 60 öre pr 100 kg i ett visst fall. Detta ansåg herr Nilsson i Tånga oriktigt, eftersom kommerskollegium hade räknat med en annan tid än den, med vilken spannmålsmarknadssakkunniga hade räknat. Nu är det ofrånkomligt, att från den utgångspunkt, med vilken kommerskollegium räknat, så har kommerskollegium rätt. Det enda man kan tvista om i detta fall det är, huruvida kommerskollegium eller herr Nilsson i Tånga och herr Lindman riktigt bedömt läget på spannmålsmarknaden. Men jag får säga, att det nog är ganska tröstlöst att uppträda som siare i detta avseende. Ett är emellertid säkert, och det var något som herr Nilsson i Tånga med styrka påpekade, nämligen att dessa utförselbevis givetvis icke med någon fördel kunna användas i någon annan tid än då spannmålspriset är exceptionellt nedtryckt i förhållande till världsmarknadspriset. Det kunna vi komma överens om, att den högsta favör, som jordbrukarna kunna få av utförselbevisen, är 3 kr. 70 öre, minskat med de kostnader, som behövas för att åstadkomma exporten, och

Ang. utförsel-
bevis för
spannmål.
(Forts.)

minskat med det underpris å bevisen, som de måste låta sig nöja med. Men i och med att skillnaden mellan utländsk spannmål och svensk går under 3 kr. 70 öre försvinner alltmer av den behållning, som eljest kunde tillkomma jordbrukarna, till dess man slutligen når den punkt, då alls ingen behållning är kvar. Härav följer, att det kommer att vara i allra högsta grad beroende av skördens utfall och av skördens tillstånd, huruvida det skall bli lönande att ens med tillhjälp av utförselbevis få till stånd en export. Bli det en medelmåttigt rik eller en svag skörd, blir priset så högt, att man icke kan tänka på export; men blir det en riklig eller dåligt bärgad skörd, då blir priset lågt, och man kan tänka på export. Det vill med ett ord säga, att vi kanhända få två eller tre år, då absolut intet skulle kunna exporteras med användande av utförselbevis. Sedan kommer det ett år eller kanske två år, då vi behöva exportera, men sedan ytterligare några år, då ingen export kan ske. På så sätt uppstår givetvis en mycket stark periodicitet beträffande denna export. Är det nu någon människa, som menar, att detta är likgiltigt, ty får man bara lågt pris här hemma, kan man när som helst kasta ut några säckar till utlandet? Jag menar, att om herr Nilsson i Tånga beskyller kommerskollegium och utskottet för att illa känna till jordbrukets läge, så tycks herr Nilsson i Tånga icke visa någon större förtrogenhet med exporthandeln överhuvud. Jag skulle som exempel till detta vilja taga det svenska smöret. Har det varit så, att de svenska jordbrukarna kunnat exportera sitt smör när som helst? Nej, det veta vi alla, att från jordbrukarnas och deras sammanlutningars sida har det måst nedläggas ett målmedvetet arbete för att steg för steg tillvinna sig en viss marknad. Det behöves både stort arbete och stora kostnader för att i främmande land skapa marknad för svensk exportvara. Är det då någon, som tror, att vi med den periodicitet, som jag nyss berörde, skulle kunna åstadkomma dessa förbindelser och att det skulle bliva någon lätt och billig sak att på detta sätt exportera spannmål? Jag måste för min del säga att kommerskollegium har i det avseendet fullständigt rätt.

Jag skulle rent av vilja säga, att man nog kan påstå, att utförselbevisens nytta för jordbrukets män i allmänhet måste te sig mycket problematisk, ja, jag vill t. o. m. gå ett steg längre och påstå, att för de mindre jordbrukarna och de ekonomiskt svagare kunna på grund av naturliga skäl dessa utförselbevis *aldrig* lända till någon nytta. Jag skulle i detta sammanhang vilja bringa på tal en sak, som herr Johansson i Kälkebo förut framdragit, nämligen att det ju icke bara skulle vara jordbrukarna, som skulle få nytta av dessa bevis, utan att dessa skulle lända till nytta även för arbetarna vid jordbruket. Då skulle jag vilja framställa det tankeexperimentet: Vilken nytta skulle exempelvis en statare ha av utförselbevisen? Ja, ponera att dessa utförselbevis höjde priserna på spannmål, och antag, att denne statare hade 400, 600 eller, låtom oss kanske säga 800 kilogram brödsäd årligen, så finge han i alla fall icke mera bröd av 800 kilogram nu än förut att stoppa i magen på sig själv och sina barn; men på grund av det högre priset bleve hans

lön nominellt högre, och när han skulle avgiva deklaration, finge han högre inkomst att uppgiva och i följd därav även högre skatt. Det bleve i stort sett den nytta, som stataren skulle få av de höjda spannmålspriserna genom införande av utförselbevis.

*Ang. utförsel-
bevis för
spannmål.
(Forts.)*

Vad jag än en gång vill påpeka, det är, att de små och skuldsatta jordbrukarna aldrig kunna få någon nytta av dessa utförselbevis. Låt oss se på verkligheten och lämna det mer eller mindre idealiserade land, i vilket herr Nilsson i Tånga dvaldes. Han talade om jordbrukarnas sammanslutningar för export och deras samarbete för dennas åstadkommande. Men jag ber er, mina herrar, att se till de möjligheter, som nu finnas för samma jordbrukare att utnyttja. Hur ser det då ut? Jo, som var och en känner till, är det numera så ställt, att det kräves ett ganska betydande kapital för jordbrukets drift. Denna är numera en affärsdrift och icke längre en naturahushållning.

Nu vet var och en hur det är för den fattige. Han har svårt att få borgen för att uppbringa det nödiga rörelsekapitalet, och han klarar sig på det viset, att han får, som utskottet påpekat, köpa gödningsämnen, utsäde, kraftfoder för nötkreaturen och allahanda andra saker från spannmålshandlanden. Ingen borgen kräves. Men vad fordras då i stället för borgen? Jo, att spannmålshandlanden skall vid skördetiden få sin betalning i köparens skörd. Får han icke skörden, har han ingen säkerhet för penningarna. På andra villkor lämnar han ingen kredit. För att jordbrukaren skall få den kredit, som är nödvändig för honom, måste han också i gengäld lämna skörden, ty det är den enda säkerhet, som handlanden får. Låt oss då tänka oss, hur det ser ut, då vi börja skörda i augusti månad. Så fort de små och skuldsatta jordbrukarna tröskat, måste de ögonblickligen låta spannmålen gå till spannmålshandlanden, och då uppstår det läge, som vi hört skildras så ofta, nämligen att det blir ett ofantligt utbud av spannmål och till följd därav sjunkande priser. Hade vi då utförselbevis, förmenar man, att andra spekulanter skulle infinna sig för att uppköpa spannmålen för export. Genom den ökade efterfrågan, skulle priserna gå upp. Men då skulle icke jordbrukarna kunna sälja till dessa spekulanter och uppköpare, utan de skulle vara nödsakade att lämna sin spannmål till ortens spannmålshandlande, ty denne hade givit dem den kredit, utan vilken de icke kunna reda sig. De nya uppköparna skulle alltså icke finna den vara de behövde. Och lägger man härtill de svårigheter för exporten, som ovan berörts, är det troligt, att den ökade efterfrågan i själva verket icke infunne sig.

Då säger man: Spannmålshandlanden själv kan draga nytta av bevisen och alltså giva jordbrukarna mer betalt. Ja, men när man ser, hur kvarntrusten förstår att sörja för sitt hus, då har man icke stort hopp om den saken. Den begagnar t. ex. vid mjöllhandeln den metoden, att om en spannmålshandlande vill förbinda sig att icke importera mer än en viss kvantitet utländskt vetemjöl, kan han få ända till $1\frac{1}{2}$ % högre provision än han eljest skulle få. När man alltså vet, att kvarntrusten genom detta system lyckats att monopo-

Ang: utförsel-
bevis för
spannmål.
(Forts.)

lisera den svenska mjölnhandeln för sin räkning, och förmodar, att den har intresse av att även behålla spannmålsmarknaden för sig, och samtidigt känner till, att spannmålshandlarna, vad spannmåls-handeln beträffar, icke äro något annat än kvarntrustens kommissionärer, är det lätt att räkna ut, hursom trusten skulle kunna göra för att få dessa handlare att förbinda sig att endast arbeta för trusten — genom högre provision t. ex. — Då fick trusten på nytt konkurrensen ur världen, och de små jordbrukarna skulle få sitta där utan någon nytta av utförselbevisen.

Men det är klart, att den, som äger en god tröskelänga, som vi säga i Skåne, eller rymliga magasin eller ett bra kapital eller en god bankkredit, han kan vänta med att tröska. När han sedan släpper ut sin spannmål blir resultatet ofta det, som herr Nilsson i Tånga skildrade. Då stiger spannmålen i pris, och ju mer den stiger, ju mindre anledning har man att exportera. Men till en början kan man ju alltid försöka sig på saken. Det finnes alltså alltid en eller annan godsägare eller storbonde, som skulle kunna få någon fördel därav, men något annat tror jag icke är att vinna.

Jag skulle vilja sammanfatta min uppfattning om utförselbevisens verkningar så, att för de människor, som behöva hjälp, för dem bliva de icke till någon hjälp; för den kategori av jordbrukare åter, som kan sälja senare på året, kunna de komma att medföra ett högre pris, men dessa behöva det ej. Ty det har talats om och det är ju också naturligt, att ju längre fram på året man kommer, desto mer stiga priserna, till dess man kommer upp till sådana priser, att man egentligen icke mer kan klaga.

Nu skulle jag vilja gå över och tala om de olägenheter, som skulle följa av ett bifall till det föreliggande förslaget. Jag skall härvid icke göra mig skyldig till den logiska kullerbytta, som herr Nilsson i Tånga påpekade, att utskottet skulle hava gjort. Nu har utskottet nog icke gjort denna logiska kullerbytta, utan utskottet har givetvis gått ut ifrån, även om det är oklart uttryckt, att om utförselbevisen komma till användning och medföra resultat, så medföra de också vissa konsekvenser. Jag vill än en gång understryka detta. Jag vill då först påpeka, att de medföra högre mjölpriser. Detta har sagts från många håll. Herr Lindman har bestritt det, men de spannmålsmarknadssakkunniga hava icke bestritt det. Rågmjålet och det sämre vetemjålet komma att stiga i pris, men det bättre vetemjålet komme icke att ändra pris. Nu hava vi påpekat, att det är en farlig utveckling, som det svenska folket glider över på, när det använder lyxmjålet och lämnar det goda sammalda svenska rågmjålet. Då säger herr Nilsson i Tånga, att den tendensen redan gör sig gällande, men säger jag då, kan det vara skäl att, när det föreligger en skadlig tendens, ytterligare skjuta på densamma?

Jag har nyss talat med herr Lindman om den minskade tullinkomst, som kunde komma att bli följden. Professor Heckscher har talat om saken i den utredning, han gjorde för den Lindmanska regeringens räkning. Och jag skall inte vidare tala härom. Jag går

i stället fram till några andra konsekvenser, och dem kallar jag för *Ang. utförel-*
konsekvenser av tullpolitisk och handelspolitisk karaktär. *bevis för*
spannmål.

Herr Nilsson i Tånga sade, att han kunde icke vara med om den passus i reservationen, som nu blivit struken, därför att det vore den rena rama exportpremieringen. Herr talman! Om jag inför ett system av utförelsebevis, som går till på det sättet, att när jag utskeppar 100 kilogram spannmål, får jag 3 kronor 70 öre i reda pengar av tullverket, så är det intet tvivel om att inte detta är en exportpremie, och om jag, när jag exporterar spannmål, får ett bevis, för vilket jag längre fram får penningar av tullverket, då är det också en exportpremie. Men jag frågar: Om jag får ett bevis, för vilket jag kan få penningar vid dess användande i tullverket, kan det vara annat än en exportpremie? Det kan vara någon skillnad till graden, men det är ingen skillnad till arten. Hela systemet är ett system med exportpremier, och det innebär, att vi svenskar taga ur statskassan premier för att främmande länders folk skola få billigare brödsäd än vad det svenska folket får.

Nu sade herr Nilsson i Tånga vidare, att vi skola icke tala om tullen, ty den finnes redan, en tull av 3 kronor 70 öre per 100 kilogram. Vi skola blott se till, att tullen blir effektiv. Jag har redan talat om den saken en gång förut i år i denna kammare, och jag vill än en gång fråga: Är det verkligen någon, som vill taga på sitt ansvar att införa ett system, innebärande, att en av svenska riksdagen beslutad tull skall av svenska riksdagen garanteras till sitt åsatta belopp? Det försäkrar jag, att slå vi in på den vägen, då komma vi att få besvär med den tulltaxa, som av herr Lindman infördes 1910. Det kommer att medföra de mest skärpta bestämmelser beträffande utrikeshandeln, som man kan tänka sig. Vi måste allt sansa oss en stund, innan vi gå med på en sådan tendens. Ty kommer det såsom nu en näringsgren och säger: »Vi kunna icke få ut tullen»; och gå vi då åstad och garantera tullen åt den, kunna vi då icke vänta, att andra skola komma och säga på samma sätt? Vad skola vi säga då? Jag föreställer mig, att detta är något som kan vara värt att tänka på; vi böra vara försiktiga med att förhjälpa sådana tendenser till utförande i statslivet. Det är klart, att när man på detta sätt utan vidare kan karakterisera denna åtgärd som ett införande av exportpremier, skall man ej här, som herr Lindman, tala om, att det ej kan bli några handelspolitiska konsekvenser. Jag skall emellertid för tillfället här ej vidare syssla med denna sak.

Bland de reservanter, som ha satt sitt namn under reservationen, återfinnes namnet Nils Wohlin. Efter sedan det namnet blivit dit skrivet, har herr Wohlin blivit handelsminister. Jag har förnummit, att i första kammaren i dag har till herr Wohlin, till statsrådet och chefen för handelsdepartementet, framställts den frågan, hur han från sin nya och höga utsiktspunkt och inför det större ansvar, som nu lagts på honom, ser på föreliggande spörsmål. Den frågan upprepades två gånger, innan herr handelsministern svarade, och när han svarade, svarade han icke från regeringsbanken, utan från sin plats på Skånebanken. Man måste sålunda konstatera, att trots frå-

(Forts.)

Ang. utförsel-
bevis för
spannmål.
(Forts)

gor har det icke kunnat klaras upp, vilken ställning den nuvarande riksregeringen intar till här föreliggande förslag. Man måste fråga sig, vilken riksregeringens ställning är till denna fråga. Högerpartiet har motionerat och högerpartiets ledare i denna kammare, herr Lindman, har nyligen med största övermod talat om de handelspolitiska konsekvenser, som kunna följa av detta. Bondeförbundet har motionerat i samma sak, och nu ha vi fått en regering, som är framgången ur högerpartiet. Huruvida den också är framgången ur bondeförbundet, därom veta vi ingenting. Det enda, vi veta, är, att herr Wohlin finnes i denna regering, men vilken ställning regeringen och bondeförbundet intaga till varandra, därom veta vi intet. Jag tror, att det skulle med den tillspetsning, som frågan fått genom framförandet av den nya bestämmelsen i reservationen, vara av största vikt att få veta vad den nuvarande regeringen säger om föreliggande förslags handelspolitiska konsekvenser. Och när jag ser, att herr jordbruksministern är närvarande, vill jag låta frågan gå till honom, men jag tillägger den önskan, att, om herr statsrådet vill ge oss svar på frågan, det måtte ske från regeringsbanken och ej från hans plats på Östgötabanken.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herrar *Paulsen* och *Lövgren* instämde häruti.

Herr *Nilsson* i Hörby: Herr talman! Jag kan ej underlåta att bemöta några av de skäl, som den föregående ärade talaren anförde. Det första var, att utskottets majoritet ej förstår den nytta, vi lantmän kunde ha av utförselbevis. Det ha vi, som bett om dessa bevis, icke väntat av utskottets majoritet. Vad däremot utskottets majoritet brustit i, är att påpeka skadan för någon människa här i landet av dylika bevis. Kommerskollegii yttrande var ju av de fyra utlåtanden, som stått utskottet till buds, det enda utlåtande, varpå utskottet kunde bygga sitt avslagsyrkande. Men jag undrar, om det var ett så starkt utlåtande att bygga på. Jag kan i detta sammanhang ej underlåta att citera vissa punkter i utskottets utlåtande. Här har man som skäl för avslag kommit med följande:

»Som bekant måste flertalet jordbrukare under vårmånaderna i stor utsträckning begagna sig av kredit för inköp av utsäde och gödningsmedel m. m. Härigenom kunna de komma i sådant beroende av mellanhänderna, att de fördelar, som utförselbevisen äro avsedda att bereda jordbrukarna, säkerligen mången gång skulle i stället komma mellanhänderna till godo.»

Jag vill med anledning av den punkten fråga utskottets majoritet: Om utförselbevisen förvägras oss, blir detta beroende, som här är omtalat, förminskat? Detta är den första frågan. Den andra är den: Om vi skulle erhålla utförselbevis, blir detta beroende då ökat? Jag tror, att man får svara nej på båda dessa frågor. Då kan jag ej finna, att den punkten innebär någon motivering för avslag. Sedan säges i nästa punkt: »Om sålunda det gagn, utförsel-

bevisen skulle kunna medföra, måste antagas bliva dels begränsat till ett relativt fåtal jordbrukare etc.» Jag vill peka på uttrycket »begränsat». Majoriteten vågar således icke helt förneka nyttan av bevisen. Sedan komma vi till »ett fåtal jordbrukare». Jag har uppgift på, att här finnas två och en halv miljoner hektar jord, varpå odlas spannmål till avsalu och att denna areal är fördelad mellan hundratusen lantbrukare, vartill kommer den stora mängd lantarbetare, som till sin utkomst äro beroende av dessa jordbruk. Kan detta anses som ett relativt fåtal, då undrar jag, hur stort ett antal skall vara, för vilket statsmakterna skola anse sig skyldiga att ingripa.

*Ang. utförsel-
bevis för
spannmål.
(Forts.)*

Och så fortsätter utskottet vidare: — — »och dels torde man å andra sidan hava att räkna med en av utförselbevisen föranledd stegring av priset å svensk brödspannmål. Då det vidare är påtagligt, att kvarnindustrien vid mjölförsäljningen skulle söka erhålla täckning för berörda merkostnad av konsumenterna, skulle utförselbevisen med all säkerhet föranleda ökade levnadskostnader, vilket under rådande depression och därav föranledd minskad köpkraft hos stora lager av befolkningen skulle bliva särskilt kännbart. Gentemot detta utskottets uttalande sätter jag ett uttalande av professor Heckscher. Han säger så: »Över världsmarknadsprisen vid tullgränsen plus tull kunna utförselbevisen icke normalt uppdriva mjölpriset. Den utländska konkurrensen kommer fortfarande att bestämma de inhemska prisen, ty man kan icke tänka sig, att högre pris i längden kan erhållas för svenskt mjöl än för utländskt i förhållande till kvaliteten.» Så förhåller det sig med dessa två punkter i utskottets motivering.

Av den röda tråd, som enligt min uppfattning genomgick hela det anförande, som den ärade ledamoten av bevillningsutskottet, herr Sköld, höll, tycktes framgå, att han icke var emot en hjälp åt oss lantmän. Det enda var, att den ej skulle bli effektiv. Hans anförande gick ut på att visa hur ringa hjälp utförselbevisen voro. Det har visat sig lönlöst att begära hjälp i någon annan form utan att komma i konflikt med konsumenternas förmenta intressen. När vi därför endast begära denna lilla hjälp, kan jag ej förstå, varför man skall förvägra oss densamma, endast därför att den är så anspråkslös.

Så frågar herr Sköld, vilken nytta en statare kan ha av denna anordning, och säger, att denne har fyra eller sex hundra kg. spannmål om året, och om denna spannmål blir två kr. dyrare per säck, kvittar det honom lika. Jag vill tala om för herr Sköld att avlöningen för stataren består också i kontant ersättning. Om vederbörande jordbruk nu saknar ekonomisk bärkraft, måste det väl komma att inverka på den kontanta ersättningen, och detta på ett synnerligen kännbart sätt.

Det sista denne talare påpekade var, att när den nya regeringen hade svarat, så hade den ledamot därur, som avgav svaret, behågat gå ifrån regeringsbanken och talat från Skånebanken. Jag får säga, att jag ej kan förstå, att Skånebanken i första kammaren skulle

Ang. utförelsebevis för spannmål.
(Forts.)

vara så att säga någon skandalplats, utan att även därifrån kunde det ges ett riktigt besked.

Utskottets ärade ordförande, herr Röing, yttrade, att om utförelsebevis infördes, så innebure detta ett upphävande av ekonomiska lagar. Om detta verkligen är herr Röings uppfattning, så talar herr Röing nog å storfinansiella intressens vägnar. Det kan hända, att de ekonomiska lagarna för kvarntrusten genom ett sådant beslut skulle komma att något ändras eller upphävas, men för konsumenter och producenter kunna utförelsebevisen ej medföra sådana verkningar.

Innan jag slutar, vädjar jag till dem i kammaren, som företräda konsumentintressen, att ge oss den hjälp vi begärt. Det är kanske icke mycket att be om, men det är, vad vi våga be om. Och då jag är övertygad om, att striden ej gäller fördyring av brödet, utan endast om producenterna skola få det tullskydd, som statsmakterna en gång beslutat, eller kvarntrusten skall bli ensam herre på täppan, ber jag att få yrka bifall till reservationen med den förändring, som herr Jönsson i Fridhill föreslagit.

Herr **Karlström** i Lummelunda: Herr talman! Då jag varit med om att underteckna den av herr Olsson i Kullenbergstorp framförda motionen om utförelsebevis å brödsäd, må det tillåtas mig att yttra några ord i denna sak. Vi veta ju alla, att den tull på brödsäd av 3 kr. 70 öre, som nu gäller, icke kommer Sveriges jordbrukare till del utan uppslukas, åtminstone till allra största delen, av kvarntrusten. Att råda bot på detta missförhållande är något, varom vi alla borde kunna vara eniga och vartill vi alla borde hjälpas åt. Det har ändå varit riksdagens mening, när denna tull en gång blev beslutad, att den skulle komma Sveriges spannmålsodlare till godo. Nu har utskottet i sitt utlåtande framhållit, och däri hava flera talare i dag instämt, att utförelsebevisen skulle komma att fördyra brödet. Jag för min del tror ej, att så skulle bli förhållandet, åtminstone icke i någon nämnvärd mån. De av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunniga för spannmålsfrågans utredning äro härvidlag av samma mening som jag, och de ha som bekant tillstyrkt införandet av utförelsebevis. Då man sålunda ej behöver befara någon särskild fördyring av brödet, är det svårt att förstå, varför utförelsebevisen skola röna så stort motstånd i riksdagen. Det är väl ändå så, att varje människa, som arbetar, bör hava skälig lön för sin möda, och Sveriges jordbrukare borde väl icke heller förmenas detta. Man har ju under de flydda åren fått bekräftelse på den gamla erfarenheten, att så länge jordbrukarna ha pengar, så ha också alla andra samhällsklasser det drägligt. Vi jordbrukare ha ju aldrig framställt några orimliga fordringar på att våra produkter skola överbetalas. Vi fordra endast att få våra produktionskostnader betäckta och att slippa driva vår näring med direkt förlust. Denna fråga gäller i huvudsak, huruvida Sveriges spannmålsodlare skola tillerkännas rätt till tullen på brödsäd eller om kvarntrusten skall beredas möjlighet att även i fortsättningen tillgodogöra sig denna tull.

Jag skall för att belysa denna frågas ekonomiska innebörd anföra några siffror rörande priserna på inhemsk och på utländsk spannmål samt på mjöl under senare tid. Se vi på de priser, som sistlidna höst, då de flesta lantmännen avyttrade sin brödsäd, gällde för svensk spannmål, finna vi, att allt icke kan vara rätt beställt på detta område. Vid en tid, då lantbrukssällskapets noteringar å svenskt vete stod i 19 kronor per 100 kg. fritt kvarnarna, — jag vill här inskjuta den anmärkningen, att jordbrukarna i allmänhet fingo ett flera kronor lägre pris, då uppköparna givetvis betingade sig en viss provision, samt lagringskostnader och frakt till kvarnarna — samtidigt stod det utländska vetet inberäknat tullen i 24 kr. 30 öre. Här föreligger alltså en prisskillnad mellan svenskt och utländskt vete av icke mindre än 5 kr. 30 öre pr. 100 kg. Vid en del andra tillfällen har prisskillnaden varit betydligt högre. Om vi nu beräkna, att kvarnarna för att få fram ett första klassens mjöl uppblanda det svenska vetet med 50 % utländskt, står denna blandning kvarnarna i 21 kr. 65 öre. Kvarnarnas pris på mjölet var emellertid samtidigt 39 kr. 50 öre pr 100 kg. Efter ett utbyte av 70 % mjöl erhålles för mjölet av 100 kg. vete 27 kr. 65 öre och för 30 kg kli å 12 öre 3 kr. 60 öre eller tillsammans 31 kr. 25 öre. Av dessa beräkningar framgår, att kvarnarna för sitt besvär med förmalning m. m. betinga sig icke mindre än 9 kr. 60 öre per 100 kg. Vi hava i kvarntrusten icke någon barmhärtighetsinrättning, som vi böra stödja, utan tvärtom en mindre landsgagnelig institution, vars makt det borde ligga i det allmännas intresse att kringskära. Förhölle det sig så, att kvarntrusten endast sökte pressa ned priset på brödsäden för jordbrukarna och försälde mjölet för därefter avpassade pris till konsumenterna, då kunde det ju finnas någon rimlig anledning för arbetarerepresentanterna att skänka trusten sitt välvilliga stöd. Då emellertid trusten gentemot konsumenterna tillämpar samma endast för den själv gynnsamma taktik som mot jordbrukarna, då kan jag icke finna, att det för arbetarerepresentanterna föreligger någon anledning att lägga fingrarna emellan.

Vi böra i detta sammanhang icke glömma den stora betydelse, som vår spannmålsodling har för vår självförsörjning. Vi ha nog litet var i minnet ransoneringstiden, och sådana onda dagar kunna komma en gång till. Även om vi jordbrukare själva inse betydelsen av att landets spannmålsodling upprätthålles, tillåter oss dock icke vår ekonomi att år efter år fortsätta med en så förlustbringande odling. Vi måste därför, om statsmakterna ej på något sätt vilja visa någon förståelse för vår sak, inrikta oss på annan mindre förlustbringande produktion. Här har från flera håll erkänts, att jordbrukets utöware kämpa med mycket stora svårigheter. Nu har riksdagen ett tillfälle att träda stödjande emellan för moderneringen och på samma gång i någon mån trygga vårt lands självförsörjning av brödsäd. I den situationen anser jag, att det ej borde vara svårt att träffa sitt val, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till det av herr Jönsson i Boa framställda yrkandet.

Ang. utförelsebevis för spannmål.
(Forts.)

Ang. utförelse-
bevis för
spannmål.
(Forts.)

Herr Osberg: Herr talman, mina damer och herrar! Det var när herr Röing i dag hade sitt första anförande, som han tillät sig säga, att detta förslag till sina verkningar vore den värsta art av protektionism. Man kan tolka det, hur man vill, när man känner herr Röing, och hur han läser ut dessa förhållanden. I dag är Fabian Månsson borta och då måste herr Röing upptaga hans mantel. Jag försäkrar herr Röing, att om man vill vara ärlig, får man medge, att det icke är någon protektionistisk åtgärd. Vi ha en tull på 3,70 kr och den tänker man sig skulle kunna utvinnas. Det har sagts här åtminstone av 12 å 15 ledamöter, som haft ordet, att i stället för dem som egentligen skulle ha tullen, men som ingenting få, blir det kvarntrusten, som utnyttjar densamma. Och detta är fullkomligt sant. Har icke en var gjort den iakttagelsen, att så fort man kommer till den tidpunkten, att den svenska lantmannen skördat in och tröskat sin säd, han ej kan sälja den till något så när rimliga priser. Jo, då har den fina kvarntrusten under de närmast föregående månaderna, innan skörden är färdig, plockat sina lagerhus fulla, och avspisar nu lantmännen och säger, att prisen ej äro stabiliserade och att det är så obestämt på marknaden o. s. v., så det föreligger icke något behov att köpa. Och detta ge de lantbrukaren till spis, när han vill sälja. Själv producerar jag ej spannmål till avsalu. Men jag ömmar för dessa, som bli så illa behandlade av kvarntrusten. Jag tycker alltså, att vi skola göra, vad göras kan, för att knäcka den institution, som så behandlar den svenske lantmannen. Det är anledningen, varför jag underskrivit denna motion. Det finnes inga tullpolitiska skäl därför, utan det har skett för att i någon mån kunna komma denna sammanslutning till livs. Då säger herr Röing, att det skulle fördyra rågrödet. Jag tror det ej och vad betyder det? Folket vill ej äta rågröd. Efter krisen ha de kastat sig över på vetemjöl, och i de flesta hem vill man ej konsumera annat än vete. Lantbrukarna konsumera rågen, men ej de, som köpa mällden. De vilja ha bästa vetemjöl. Under sådana förhållanden måste man försöka göra något i den riktning, som föreslagits.

Sedan pekade min gode vän herr Bärge i Katrineholm på, att vi vid olika tillfällen försökt få fram vissa förslag, som kunde lända till att man kunde förbättra ställningen eller åtminstone medförde, att man kan bli av med den vara, som man hade att sälja. Hur har herr Bärge ställt sig till dessa frågor? Jag framförde t. ex. en motion i fjol, där jag begärde att staten skulle bygga ett par kvarnverk vid de redan befintliga lagerhusen för att lantmännen skulle bli i stånd att använda dessa och få någon konkurrens i gång mot kvarntrusten. Då var det många, som sade, att det var en rent socialistisk åtgärd, och ville därför ej vara med, och andra tyckte, att det var att kasta goda pengar efter dåliga. Då kom man ingen vart. Jag har tänkt mig flera sätt att komma fram, men det går icke, och varför? Jo, man vill ej lyssna till någon praktisk åtgärd när det gäller produktionen. Hade det här varit något kulturellt

ändamål, så hade kammaren tagit förslaget med storm. Men när man kommer till en sak, där det gäller att höja produktionen i landet, och välståndet bland folket, möter det så mycket motstånd, att det ej är lönt att tala om saken.

Herr Sköld har talat om de stora faror, som ett bifall skulle medföra i handelspolitiskt asveende. Jag tycker, att herr Sköld skulle ha bättre reda på sig. Vad bry utlänningarna sig om detta. Detta anser utlandet vara något slags frihandelssystem, att man får sälja vart man vill och likaså importera. Man skulle ej bli så avstängd från möjligheterna att sälja därest icke kvarntrusten vill köpa. Och det är som sagt detta, som föranlett mig att skriva under motionen. Och det skall ej lyckas för herr Röing att kalla detta en tullpolitisk åtgärd. Det går ej, herr Röing, sedan får ni resonera, hur ni vill. Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till herr Jönssons i Fridhill förslag.

Med herr Osberg förenade sig herr *Rydström*.

Herr **Röing**: Herr talman! Jag förstår så väl, att den sista ärade talaren kände ett verkligt behov av att framhålla anledningen, varför han skrivit under denna protektionistiska motion. Han hade uppenbarligen aldrig avsett att med sin röst bidra till att få en ny utbyggnad i vår tullpolitiska lagstiftning, vilket en del av motionärerna med all sannolikhet önskat. Men icke behöva vi uppehålla tiden, herr Osberg med att diskutera det spörsmålet, huruvida den föreliggande frågan är av tullpolitisk natur eller ej. Alla, som söka sätta sig in i denna fråga, borde förstå, att den föreliggande frågan är av tullpolitisk natur och av allra största principiella betydelse. Men när man som herr Osberg har den märkvärdiga åsikten, fast han representerar 1,000-tals fiskare vid Västkusten, som ha det rätt så svårt i dessa dagar, att det icke gör någonting, om rågbrödet fördyras, då kan jag förstå, att man möjligen kan ha den ståndpunkt som herr Osberg intager till det föreliggande spörsmålet.

Det var ett rätt så intressant anförande, som herr Bengtsson i Kullen hade, trots att det mesta av vad han yttrade knappast hörde till den föreliggande frågan. Om riksdagen beslutar införa utförselbevis eller icke, torde detta beslut ha ringa eller ingen betydelse å minuthandlarnas eller bagarnas vinst. Men de siffror, som herr Bengtsson meddelade, och de upplysningar, som han lämnade angående såväl minuthandlarnas som bagarnas vinst, borde beaktas av den sittande regeringen, och äro dessa siffror riktiga borde regeringen söka göra något för att förhindra, att dessa livsmedel fördyras i sådan utsträckning, som herr Bengtsson i Kullen här påvisat.

En ärad ledamot av denna kammare, herr Lundquist på Upplandsbänken, hade, när vi för ett par månader sedan behandlade förslagen om höjda tullar på olika animala produkter, ett anförande, som rätt mycket förvånade mig. Han framhöll, att man icke på dessa ekonomiska spörsmål borde lägga nationalekonomiska utan

Ang. utförsel-
bevis för
spannmål.
(Forts.)

Ang. utförelse-
bevis för
spannmål.
(Forts.)

nationella synpunkter. Ja, gör man det, herr Lundquist, kommer man lätt till en oriktig ståndpunkt. I dag var herr Lundquist inne på förslag och tankar, som jag icke trodde att en person, som tillhör högerpartiet, kunde sympatisera med. Detta högerparti, som under valstriderna tävlar med oss liberaler i bedyranden, att vi borgerliga, liberaler och högermän, icke såsom socialisterna vilja statsingripande på olika områden inom näringslivet. Nej, bort från allt dylikt, ty vi medlemmar av de borgerliga partierna arbeta för det fria näringslivets bibehållande. Men det hindrade icke herr Lundquist från att framhålla, att emedan vårt jordbruk befinner sig i ett betryckt läge, så bör riksdagen besluta införandet av importregleringar, och staten bestämma de priser, till vilka vissa artiklar skola få säljas, till gagn för den svenska produktionen. Vi minnas, att staten måste handla på detta sätt under världskriget, för att bevaka det allmännas intressen, men hur lät det icke då från lantmännens håll? Hur kraftigt reagerade man icke då mot att staten under dåvarande brydsamma förhållanden ingrep för att skydda konsumenternas berättigade intressen, och huru högljutt fordrade man icke då frihet från statsingripande? Men nu hesiterar man ej att framställa dessa krav, när det gagnar ens egna privatekonomiska intressen. Har man, herr Lundquist, en åsikt om statsingripandet i vårt näringsliv och håller man på det fria näringslivet och är motståndare till dessa olika statsingripanden, så bör man hålla på denna sin åsikt, både när det gagnar ens privatekonomiska intressen och när det icke gör det.

Herr Lindman hade ett anförande, som skulle hava förvånat mig, om han icke i sitt anförande upplyst om, att han icke hade varit närvarande under största delen av denna debatt, som nu pågått i fem eller sex timmar. Han tillät sig använda ett visst adjektiv som betyg för det föreliggande utskottsbetänkandet. Jag skulle med samma rätt kunna använda detta adjektiv om hans yttrande, ty vad herr Lindman yttrade har framhållits av en mängd talare punkt för punkt och ha sedermera dessa yttranden punkt för punkt bemötts av en del andra talare. Jag anser, att jag icke har rätt att uppehålla kammarens tid med att påvisa för herr Lindman och för dem, som under förmiddagen eventuellt icke voro närvarande under debatten, alla de skäl, som föranlett bevillningsutskottet att komma fram till den ståndpunkt, som bevillningsutskottet intager. Här lämnades i förmiddags ingående upplysningar om brukningsdelarna inom det svenska jordbruket etc., och när herr Lindman tillåter sig försöka bagatellisera den synpunkt, som han kallar småfuttig, som utskottet påpekat att de sakkunniga uppenbarligen i sin kalkyl beräknat ett alltför lågt belopp av en krona 25 öre per 100 kg. för frakt från den svenska exporthamnen till den utländska importhamnen jämte sjöassuranskostnader i den svenska exporthamnen samt den exporterande köpmannens handelsvinst, så tillåter jag mig påpeka för herr Lindman, att detta fel i kalkylen icke belöper sig till ett eller annat tiotal öre per hundra kilogram spannmål utan till ett vida större belopp. Själv är jag köpman, och även om man

som regel får finna sig i en rätt så blygsam förtjänst, vågar jag påstå, att den exportköpman, som skall göra dessa affärer, såsom sin förtjänst nog kommer att fordra ungefär det belopp, som de sakkunniga upptagit i kalkylen såsom innefattande en utgift, i vilken även ingår frakt och assurans.

*Ang. utförsel-
bevis för
spannmål.
(Forts.)*

Dessutom gör herr Lindman i likhet med flera andra talare sig skyldig till det misstaget, när de förorda motionerna, att kvarnindustrien ej kan höja mjölpriset utöver världsmarknadspriset plus tull, frakt och assurans. Det förhåller sig icke så, att man kan vara fullt säker på, att världsmarknadspriset alltid fullständigt reglerar det inhemska priset på mjöl. Och varför? Jo, därför att denna industri är tullskyddad. Bakom tullmuren har kvarnindustrien organiserat sig i en stark sammanslutning och denna kvarnsammanslutning har organiserat landets mjölgrossister i en förening, som samarbetar med kvarnindustrien, och det har lyckats industrien att få en överenskommelse till stånd med grossisterna, så att dessa förbundit sig icke under några som helst förhållanden importera mer än vissa procent utländskt mjöl. Därför är det möjligt såväl för denna tullskyddade industri som för vissa andra tullskyddade industrier att när det så passar dem, hålla ett plus över världsmarknadspriset plus tullen. Det är icke denna industri, som är ensam om en dylik prispolitik. Vi känna väl till en annan industri, som handlat på sådant sätt, nämligen sockerindustrien. Hur gjorde icke sockerbolaget för en del år sedan, när en köpman i Söderhamn importerade ett parti utländskt socker. Bolaget nedsatte sockerpriset för Söderhamn och trakten däromkring under världsmarknadspriset, så att denne importör fick dyrt betala det försök han gjort att emot sockerindustriens önskan importera ett parti socker. Detta sockerbolagets handlingssätt medförde att andra köpman, som arbeta inom branschen, väl akta sig för att göra importaffärer i socker, som icke stå i överensstämmelse med industriens önskingar. Det är därför, som vissa tullskyddade industrier kunna åtminstone under vissa förhållanden föra en sådan prispolitik, att priset ligger över världsmarknadspriset plus tullen.

Herr Lindman kunde endast med svaga skäl motivera sin ståndpunkt, och han hade intet annat halmstrå att till sist hänga sig fast vid än det uttalande, som generaltullstyrelsen haft angående den statsfinansiella sidan av frågan, och han fäste stor vikt vid detta yttrande. Generaltullstyrelsen har hörts av helt annan anledning, nämligen beträffande dels den tulltekniska sidan, och dels huruvida det skulle möta hinder för generaltullstyrelsen att på sätt minoriteten inom utskottet tänkt sig kunna göra utbetalning av den föreslagna exportavgiften. Herr Lindman borde i dag, såsom han gjorde för 13 år sedan, fästa mycket större avseende vid ett annat uttalande om den betydelse ur statsfinansiell synpunkt utförselbevisen hava. När herr Lindman var statsminister för en 14. 15 år sedan, vände han sig, eller rättare sagt finansministern i hans regering, herr Swartz, till en framstående nationalekonom för att få den frågan besvarad, huru utförselbevisen verkade ur statsfinansiell

Ang. utförelsebevis för spannmål.
(Forts.)

synpunkt. Jag vill erinra mig, att det var på grund av den utredning, som professor Heckscher då gjorde, som den Lindmanska regeringen icke accepterade 1906 års tulltaxekommittés förslag att införa utförelsebevis i vår tullagstiftning.

Det har av många talare framhållits i denna debatt, att här väckes den ena motionen efter den andra, här framkastas det ena förslaget efter det andra, med förslag att hjälpa jordbruket, men riksdagen avvisar alltid dessa förslag. Varför säger riksdagen nej? Jo, naturligtvis uteslutande därför, att riksdagen icke anser, att de fördelar som förespeglas, bliva förverkligade genom förslagens antagande, åtminstone icke utan att skadan blir större än nyttan. Finnes det då — den frågan framställer den ena talaren efter den andra — icke något medel, varigenom riksdagen kan hjälpa våra näringar i dessa brydsamma tider? Jag tror icke, att det är mycken hjälp, som statsmakterna kunna lämna vårt näringsliv i detta läge, men det finns en sak, och en sak av den allra största betydelse enligt min uppfattning, som kan göras, och det vore, om regeringen ville efter en så ingående prövning avsevärt sänka de nu utgående höga järnvägsfrakterna. Det är en åtgärd, som skulle hjälpa både jordbruket, konsumenterna och vår exportindustri. Möjligen anser en och annan, att riksdagens gång efter annan uttalade uppfattning är riktig, att en sådan fraktpolitik bör föras i vårt land, att inkomsterna från statens järnvägar icke blott täcka utgifterna utan även lämna skälig vinst på det i järnvägarna nedlagda kapitalet. Detta är enligt min uppfattning under normala förhållanden fullständigt riktigt, men denna ståndpunkt är icke hållbar under nuvarande abnorma förhållanden. I början av kristiden krävde man från arbetarehåll först låga varupriser och sedan låga arbetslöner. Detta var utförbart, ty det är de låga arbetslönerna, som möjliggöra de låga varuprisen. Det var därför nödvändigt att först sänka arbetslönerna och produktionskostnaderna för att få fram låga varupriser. Samma är förhållandet med statens järnvägars fraktpolitik. Det är nödvändigt att först fastställa låga frakter, även om dessa icke täcka utgifterna, ty genom de låga frakterna framkallas ökad produktion och affärerna komma igång, och genom den ökade produktionen, den ökade handelsomsättningen och det ökade varuutbytet kommer statens järnvägars inkomster att ökas, så att resultatet snart nog blir tillfredsställande. Här är en väg, som statsmakterna enligt mitt förmenande kunna och böra slå in på till gagn såväl för våra näringar som för konsumenterna, och jag skulle vara glad, om den nuvarande regeringen ville ägna denna fråga sin uppmärksamhet.

Jag ber, herr talman, få vidhålla mitt yrkande.

Herr Lindman: Herr talman! Jag ber att få giva några repliker med anledning av ett par yttranden, som framkommit sedan jag senast hade ordet. Jag beklagar, att herr Röing finner, att jag upprepade vad som blivit sagt flera gånger förut och, såsom han sade, vederlagts. Det visar väl, att det icke blivit vederlagt på tillräckligt kraftigt sätt. För övrigt blir en sak icke mindre

sann, därför att den upprepas. Jag tror således, att de vederläggningar, som gjorts emot de upprepade påståendena, äro dock i det hela ganska väl bemötta, när debatten nu snart lider mot sitt slut.

Herr Röing vände sig emot mig, därför att jag kallat det för futtighet, när man anmärkt på det i spannmålsmarknadssakkunnigas betänkande angivna beloppet en krona 25 öre. Men herr Röing har icke sagt, vilket beloppet borde vara. Herr Röing säger visserligen, att han såsom gammal köpman väl känner till frakterna. Jag är övertygad om att han känner till frakterna för importerade varor, men är det därför säkert, att de exporterade varorna betinga samma fraktsatser, som dem herr Röing känner till för importerade varor? Vad är det för fel med detta belopp av en krona 25 öre? Vad skall det vara för belopp? Varför talar icke utskottet om det, när utskottet gör en anmärkning på spannmålsmarknadssakkunnigas betänkande, i vilket denna siffra förekommer? Man säger blott, att det är orätt, men man har icke rätt att säga, att folk har orätt, utan tala om, varför det är orätt och vari det oriktiga består.

Vidare säger herr Röing, att världsmarknadspriset reglerar icke det svenska mjölpriset. Jag åberopar i detta fall vad de sakkunniga säga. De säga tydligt och klart: »Det har tidigare framhållits, att priset å det vetemjöl, som tillverkas i Sverige, i stort sett tämligen noggrant regleras av det pris, vartill importerat mjöl, förtullat, kan försäljas inom riket.» Vederlägg då de sakkunniga och säg, varför de ha orätt.

Sedan förklarar herr Röing, att sedan jag anfört mina argument, som icke voro värda något, hängde jag mig till slut fast på generaltullstyrelsen, som icke yttrat sig i detta sammanhang. Jag har uttalat, vad generaltullstyrelsen sagt i sitt yttrande till bevillningsutskottet och citerat dess ord, och jag vill säga till herr Röing och herr Sköld, att vad jag sagt står i generaltullstyrelsens yttrande.

Naturligtvis skulle herr Röing icke hava varit herr Röing, om han icke hade kommit med vad som uttalades av finansministern i den regering, som jag tillhörde år 1910. Han sade, att det framkom förslag att införa utförselbevis, men herr Lindman och den regering, han tillhörde, genomförde det icke i alla fall. Jag var så säker på att detta skulle komma, att jag tog med mig ett exemplar av 1910 års riksdagstryck — det är mitt eget exemplar, som jag burit med mig hemifrån. Här säger finansministern, att av den motivering, som åtföljer tulltaxekommitténs förslag, synes framgå, att anordningen skulle lända till fördel för jordbruket etc. och han yttrar vidare, att det tycktes icke vara klart ådagalagt, vilka verkningar det skulle ha i andra avseenden, och att det gjorts anmärkningar mot förslaget. Mot dessa anmärkningar hade visserligen ämbetsverken framhållit, att de ansågo, att det skulle vara bra att införa dessa utförselbevis och att det i flera hänseenden skulle bli till gagn för landet i dess helhet. Men så slutar han med att säga, att han anser, att innan han skall göra något vidare, tarvas ytterligare utredning. Denna utredning blev också anbefalld och utfördes av professor Heckscher. Det egendomliga är emellertid, att den gjor-

Ang. utförselbevis för spannmål.
(Forts.)

Ang. utförelsebevis för spannmål.
(Forts.)

des efter detta och icke före, som herr Röing sade. Denna utredning har jag också för säkerhets skull tagit med mig. Jag har nämligen tagit fram Ekonomisk tidskrift för 1911, där professor Heckschers utredning intagits, och där talar han i denna utredning om, vad som står i yttrandet av finansministern 1910, och så har han under-tecknat utlåtandet den 28 september 1911. Vid ungefär denna tidpunkt upphörde jag att vara statsråd, så att jag icke vidare kunde taga befattning med denna sak, utan den överlämnades åt andra. Men det är så, att herr Röing icke kan låta bli att taga fram, vad som sades för 13 år sedan, och hittar han något, så skall han lägga det vederbörande till last, även om det icke återgives riktigt, men även i det fall, att så sker, vill jag fråga: är det då ingenting, som rör sig och händer i världen? Gäller det tullar eller utförelsebevis och man är emot dem, skall man vara emot dem; var man det år 1910, skall man vara det år 1923, hända vad som hända vill under mellantiden. Herr Röing anmärkte mot herr Lundquist, att om man har en åsikt, skall man hålla på den. Ja, naturligtvis, för såvitt icke förhållandena ändra sig så, att man till följd därav anser sig böra ändra uppfattning. Jag är övertygad om, att herr Röing aldrig ändrar sina åsikter i dessa frågor. Men för min del skulle jag icke anse det omöjligt, att fastän jag i dag har den åsikten, att dessa utförelsebevis skulle åstadkomma nytta, det mycket väl kan hända mig, att jag tio år härefter under ändrade förhållanden skulle säga, att de icke passa längre. Så där dogmatisk kan jag för min del aldrig vara, och jag hoppas, att jag aldrig kommer att bli det.

Ett ord till herr Sköld. Han talade med stort patos och knuten näve och sade: tänk mina herrar, om vi skulle garantera, att varje tull, som av riksdagen åsattes, skulle komma dem till godo, för vars skull den blivit satt. Han ville skrämma kammarens ledamöter med, att om man skall se till, att en tull på spannmål verkligen kommer jordbruket till godo, måste man också, om man sätter tull på något annat, svara för, att detsamma blir förhållandet därvidlag. Jag vill säga, herr talman, att jag trodde i min enfald, att det var på det sättet, att statsmakterna hade en skyldighet, en uppgift att fylla, den uppgiften nämligen att se till, om det är någonting som brister i det svenska näringslivet och i det svenska samhället över huvud taget, och att, om det är någon brist, man skall försöka avhjälpa denna brist, rätta till, vad som är felaktigt, hjälpa dem som ha svårigheter, tänka på att för det helas väl är det önskvärt, att såvitt möjligt ingen brist finnes. Det trodde jag vara en uppgift, som statsmakterna hade, men jag trodde icke, att det skulle vara en nödvändig följd därav, att om man hjälper på ett ställe, där en näringsgren är i betryck, man därför ovillkorligen skulle hjälpa en annan, som för tillfället icke befinner sig i betryck. Herr Sköld har varit med om att hjälpa till med många saker, där det varit behövt, att statsmakterna gripit in.

Så sade herr Röing, nej herr Sköld var det — ja, herrarna få ursäktas, att jag blandar ihop eder, men herr Röing och herr Sköld

äro eniga — så sade herr Sköld, att om de svenska jordbrukarna skulle bli feta av ord, så skulle de ha det bra av allt vad herr Lindman talat. Nej, jag tror icke på effekten av ord i detta fall. Jag har det syftet med vad jag talar att försöka såvitt möjligt övertyga andra om att det, jag säger, har vissa skäl för sig, men jag har aldrig trott, att det skulle kunna ha någon sådan materiell effekt, som herr Sköld talade om, ty vore det på det sättet, då kanske det skulle växa bättre på den svenska jorden av vad herr Sköld talade.

*Ang. utförel-
bevis för
spannmål.
(Forts.)*

Herr **Bärg** i Katrineholm: Jag skulle icke ha besvärat kammaren, om icke herr Osberg i sitt sista anförande i iver att bevisa, hur otillgängliga för alla skäl vi socialdemokrater i allmänhet äro, även framhållit, att han vid fjolårets riksdag hade väckt en motion om att i samband med lagerhusen jämväl skulle anordnas kvarnverk, och frågat, hur jag då ställde mig till den saken. Den frågan måste bero på ett misstag. Herr Osberg vet väl, att ända sedan 1914, då herr Osberg första gången förde på tal i riksdagen frågan om lagringsmöjligheter för spannmål åt jordbrukarna, har jag stått på samma linje som han, och i fjol vill jag minnas, att jag var den ende, som besvärade sig med att stödja herr Osberg i hans försök att åstadkomma kvarnverk vid spannmålslagerhusen. Jag vill icke, att herr Osbergs uppgift skulle stå oemotsagd i dagens protokoll.

Medan jag har ordet, skall jag be att få vända mig mot herr Olsson i Kullenborgstorp, ehuru det sker med mycken tvekan, ty jag vet, att följden ovillkorligen blir ett anförande till av herr Olsson, ja, herr Olsson har nästan på förhand lovat mig, att så skall ske. Jag skall emellertid försöka att yttra mig så, att det icke behöver giva anledning till någon diskussion. Jag tillät mig måhända ett olämpligt uttryck i förmiddags, då jag yttrade, att det tillvägagångssätt, som man här valt för att råda bot på trustens prispolitik, tedde sig för mig såsom dumt. Det uttrycket fastnade herr Olsson i Kullenborgstorp på. Jag skall ändra mig att säga, att det förefaller mig konstigt. När herr Olsson i Kullenborgstorp vill främja konsumtionen i landet av svensk spannmål, svenskt vete, och när herr Olsson i Kullenborgstorp yttrar, att det svenska vetet är lika bra som det utländska, vill jag säga, att det är min uppfattning, att om det icke skulle vara precis lika bra, om de svenska vetebullarna skulle vara något mörkare än de som bakats av det amerikanska vetemjölet, så tror jag i alla fall, att man mår väl av att äta dem. Men att den svenska staten, för att man skall nå detta syfte, skulle av statsmedel bekosta transport av svensk spannmål till andra länder och köpa utländsk spannmål för att därav tillverka bröd i landet, förlåt mig, herr Olsson i Kullenborgstorp, om jag i fortsättningen betraktar detta tillvägagångssätt som något konstigt, jag skall icke nu säga dumt. Jag tror dessutom, att det knappast kan vara nationalekonomiskt fördelaktigt, att först transporterera den svenska spannmålen

Ang. utförelse-
bevis för
spannmål.
(Forts.)

med våra dyra transportkostnader, låt så vara om frakterna komma att nedsättas, över landets gränser och sedan köpa utländsk spannmål.

Jag skulle icke vågat, herr Olsson i Kullenbergstorp, giva en antydan om andra vägar för att nå det mål motionärerna åsyfta, om jag icke stödde mig på mycket sakkunniga personers utlåtande i detta ärende. Med dessa andra vägar menar jag jordbrukskooperationen. Herr Olsson i Kullenbergstorp säger, att man icke skall försöka locka oss in på kooperativa åtgärder, som hava misslyckats så grundligt, särskilt när man icke vill gå med på en ny lagstiftning, som möjligen skulle kunna stärka den kooperativa rörelsen. Herr Olsson i Kullenbergstorp är en skarpsinnig man och har säkerligen aldrig varit så naiv, att han trott, att om riksdagen gått med på den föreslagna ändringen i lagen om ekonomiska föreningar man därmed skulle skapat förutsättningar för en stark jordbrukskooperation. Jag skall icke gå närmare in på saken utan vill endast antyda, vad man önskat få infört i den ifrågavarande lagen. Det var först en bestämmelse om att en viss del av det teknade kapitalet skulle vara inbetalt. vidare att man skulle förhindra medlemmarna från att så hastigt lämna en kooperativ förening som nu är möjligt och för det tredje att det skulle föreskrivas, att en förening skulle träda i likvidation, när den kommit i en viss ekonomisk misär. Då står herr Olsson i Kullenbergstorp och vill göra troligt, att den som icke vill gå med på detta och icke tror, att därigenom kooperationen hjälpes, han är alldeles oförstående för dessa saker. Det är orimligt, herr Olsson i Kullenbergstorp — jag tillåter mig att upprepa herr Olssons namn rätt ofta, därför att herr Olsson i Kullenbergstorp gjort på samma sätt i sitt anförande, så att mitt namn kom med där många gånger. — Om dessa strängare bestämmelser hade funnits i lagen om ekonomiska föreningar, skulle det icke förvånat mig, om man från det hållet pekat på, att om icke dessa stränga bestämmelser funnits, så skulle det givits möjligheter för oss att skapa en stark och bärkraftig kooperation, men dessa bestämmelser lägga hinder i vägen. Nej, herr Olsson i Kullenbergstorp, det är nu icke på det sättet, man skapar förutsättningar för en verkligt bärkraftig kooperation. Finnes icke det bärande intresset och förståelsen för saken, så skapar man icke fram det genom några ändringar i lagen om ekonomiska föreningar.

Jag sade, att jag icke skulle vågat en antydan om en utväg, om icke det betänkande, som jag talat om och som framlagts av den s. k. lager- och kylhuskommittén, vars arbete pågått från år 1917 till utgången av 1922, om icke hela detta betänkande syftat till att råda bot just på de olägenheter, man nu vill få bort genom utförelsebevisen, och att däri kooperationen tillmätts stor betydelse. Under detta betänkande finner jag sådana namn som herr Osberg, herr Nilsson i Tånga och herr Wohlin. Jag tror, att dessa herrar menat något med vad som är nedskrivet där.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o bifall till det yrkande, som under överläggningen framstälts av herr Jönsson i Boa, samt 3:o bifall till det av herr Jönsson i Fridhill gjorda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav herr talmannen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 3:o angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Ang. utförelsevis för spannmål.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Jönsson i Fridhill under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 88 ja mot 64 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2.

Till behandling förelåg vidare bevillningsutskottets betänkande, nr 28, i anledning av väckt motion om höjning av tullsatserna för vissa damkonfektionsvaror.

Punkten 1, angående väckt motion av höjning av tullsatserna för vissa damkonfektionsvaror.

Ang. höjning av tullsatserna för vissa damkonfektionsvaror.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 60, hade herr *Lithander* föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att i gällande tulltaxa för inkommande varor stadgade tullsatser för taxerubrikerna 596—597 samt 601 och 602, avseende vissa damkonfektionsvaror, skulle från och med dag, som av Kungl. Maj:t bestämdes, tillsvidare intill dess annorlunda förordnades, förhöjas med 100 procent.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Uti en vid betänkandet avgiven reservation hade herr *Lithander* yrkat bifall till sin motion.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr *Lithander*: Herr talman! Jag har i min motion gjort yrkande om att man skulle ge en inhemsk näring det skydd, den behöver för att kunna existera gentemot den utländska övermäktiga

Ang. höjning
av tullsatserna
för vissa dam-
konfektions-
varor.
(Forts.)

konkurrensen. Såsom frågan nu emellertid ligger till, är det lönlöst att gå in i en närmare motivering, och jag skall med anledning av detta sakförhållande och den korta tiden inskränka mig till att i punkten 1) yrka bifall till min motion och i de övriga punkterna bifall till utskottets hemställan såsom varande det mesta möjliga man, såsom saken nu ligger, kan ernå.

Herr **Röing**: Då den ärade motionären begränsade sitt anförande till att endast yrka bifall till sin motion i den föredragna punkten, skall jag tillåta mig, herr talman, att begränsa mitt anförande till att yrka bifall till utskottets hemställan i föreliggande punkt.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de under överläggningen beträffande förevarande punkt gjorda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 2—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 3.

Föredrogos vart för sig:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordningar om dels ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 2 juni 1922 om automobilskatt, dels ock ändrad lydelse av 1 § i förordningen nämnda dag om särskild skatt å automobilgummiringar; och nr 30, i anledning av väckta motioner om ändring i bestämmelserna rörande beskattning av fastighet, som äges av bostadsförening;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till dövstumläraernas pensionsanstalt; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig pensionsreglering för efterlevande till delägare i lärarnas vid elementarläroverken gamla och nya änke- och pupillkassor m. m.; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 40 och 42 §§ i lagen den 22 juni 1921 om ströängars indragande till kronan; och

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring av bestämmelserna angående tilläggsavvittring i Västerbotens lappmark.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 4.

Vidare föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i lagen om försäkring för olycksfall i arbete. Därvid anförde:

Ang. vissa ändringar i lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Utskottet har icke funnit anledning tillstyrka det förslag, jag framlagt, och därvid i någon mån stött sig på vad som väntas eller kanske redan kommit fram från kommittén angående socialförsäkringens organisation. Det är således kanske icke så stor anledning att gå in på de punkter, som jag framlagt i min motion, men det är dock nu för mig ett tillfälle att få säga något i avseende på de sakförhållanden, som jag berört i motionen.

Det förhåller sig på det sättet, att denna motion, som visserligen alldeles bestämt avser en del ändringar i den nu gällande försäkringslagen, har till uppgift att icke blott föreslå dessa ändringar utan också framföra en del av de önskemål som från de enskilda bolagen äro kända och livligt kända. Det är nämligen så, att de enskilda bolagen stå i en ganska prekär ställning gentemot riks-försäkringsanstaltens verksamhet. Som vi veta får riks-försäkringsanstalten sin försäkringsstock helt och hållet automatiskt, i det att alla, som icke direkt kunna visa, att de äro försäkrade i ett enskilt bolag, komma utan vidare att tecknas såsom försäkringstagare hos riks-försäkringsanstalten. Men icke blott härutinnan har anstalten ett stort övertag över de enskilda bolagen, utan anstalten har även ett övertag över dem, genom att staten enligt gällande lag ger riks-försäkringsanstalten rätt att för sina förvaltningskostnader erhålla medel från staten. Och icke blott detta utan från de enskilda bolagen, som själva få ensamma bestrida sina kostnader, skall till riks-försäkringsanstalten och försäkringsrådet utgå en summa av 3 % av försäkringsavgifterna under räkenskapsåret. Under sådana förhållanden är det väl icke så underligt, om de enskilda bolagen, då de på mer än ett håll förmärka, att riks-försäkringsanstalten genom en hel del konkurrentåtgärder göra angrepp på de enskilda bolagens område, söka såvitt möjligt är stärka sin ställning och så att säga till nödvärn försvara sig.

För att man skall förstå vad detta egentligen betyder vill jag taga några siffror angående de kostnader, riks-försäkringsanstalten har för sin förvaltning, till jämförelse med vad som ett par av de enskilda bolagen ha för sin förvaltning. Det visar sig då, att för år 1922 riks-försäkringsanstaltens omkostnader utgjorde omkring 23 % av årets premieinkomst, och att för det största enskilda bolaget, nämligen Arbetsgivarnes Ömsesidiga Olycksfallsförsäkringsaktiebolag, omkostnaderna utgjorde endast 10 % av årets premieinkomst. I Olycksfallsförsäkringsaktiebolaget Land och Sjö utgjorde förvaltningskostnaderna 12 1/2 % av premieinkomsten. Man skall då tänka sig, att riks-försäkringsanstalten, som får en sådan anmärkning mot sig, genast kommer med den invändningen, att »det åligger oss att upp-

Ang. vissa
ändringar
i lagen om
försäkring för
olycksfall
i arbete.
(Forts.)

taga och utveckla en hel del förhållanden som det icke tillkommer de enskilda bolagen, utan som vi ensamma ha att göra med». I sådant avseende vill jag anföra, att de försäkringar, som funnos hos riksförsäkringsanstalten, omfattade 320,000 arbetsgivare med omkring 900,000 arbetare. Av dessa arbetsgivare voro 285,000 sådana, som hade mindre än 5 arbetare, varemot 38,000 voro större arbetsgivare med cirka 450,000 arbetare. I avseende på de mindre arbetsgivarna få vi då komma ihåg, att premiernas debitering sker summariskt och att uppbörderna sker genom kronouppbörderna. Komma vi sedan till en jämförelse med de enskilda bolagen, skola vi finna, huru man har anledning att påtala de högre kostnader, som riksförsäkringsanstalten drager. Vi ha i riksförsäkringsanstalten för närvarande ungefär 380 befattningshavare. I Arbetarnes Ömseidiga Olycksfallsförsäkringsbolag ha vi 35 befattningshavare men icke förty ha dessa att sköta 1,900 arbetsgivare med cirka 200,000 arbetare och i Olycksfallsförsäkringsaktiebolaget Land och Sjö ha vi 12 befattningshavare, vilka sköta försäkringar för 8,000 arbetsgivare med 80,000 arbetare. Om man då skulle tänka sig, att riksförsäkringsanstalten hade samma organisation och samma arbetsuppgifter som de enskilda bolagen, vilka ju i alla fall, det måste påpekas, skött sin verksamhet på ett oklanderligt och vederhäftigt sätt, skulle vi finna, att riksförsäkringsanstalten behöfve för de större arbetsgivarna ungefär 80 anställda. För de mindre arbetsgivarna, som då svarade för 450,000 arbetare, finna vi, att 300 stycken äro anställda. Man får ju anse, även om man icke ingår i någon närmare granskning av vad dessa ha att göra, att det dock är ett alldeles orimligt stort antal. Dessa 300 anställda ha utom vad för de enskilda bolagen finnes att göra visserligen andra uppdrag, men om dessa säger kommittén för socialförsäkringens organisation, att de nödvändiga kostnaderna för dessa andra uppdrag icke böra kunna uppgå till mer än 150,000 kronor. Detta vill således säga, att det utan allt tvivel är en betydlig överorganisation i riksförsäkringsanstalten. Genom generaldirektören hos riksförsäkringsanstalten har jag haft tillfälle att besöka ämbetsverket, och jag fann där en utomordentlig intensitet i arbetet, många som arbetade och utomordentliga arbetsmetoder, och, såvitt jag kunde förstå, försökte nog var och en att fullgöra vad honom ålåg. Det var sålunda icke några brister i arbetsintensiteten utan vad som fattades eller, rättare sagt, vad man där icke tillämpade, var väl, att man icke praktiskt taget insett, vad som är huvudsak och vad som är bisak, så att man fördjupade sig i en hel del småsaker, då följderna blir enligt ett allmänt talesätt, att det kostar mera än det smakar.

Det jag nu här påtalat är något, som icke blott jag utan många andra haft tillfälle att iakttaga, och jag vill erinra om, att särskilt försäkringsinspektionen i sitt yttrande, som finnes citerat i utskottets utlåtande, påpekar en del, då det talas om statistiken. Där säges först, att de enskilda bolagens uppgiftsskyldighet till riksförsäkringsanstalten vore synnerligen betungande, och att det därför syntes högst önskvärt, att densamma, såvitt möjligt, inskränktes

därhän att bolagen befriades från att lämna dessa uppgifter och i stället finge lämna statistiska siffror som av riks-försäkringsanstalten kunde sammanföras. Detta skulle alltför väl kunna ske genom att en allmän plan för statistiken uppgjordes. Sedermera lämnar försäkringsinspektionen närmare uppgifter på huru saken skulle kunna ordnas. Jag vill på det allra livligaste påpeka, att just i dessa avseenden en stor förminskning av arbetet skulle kunna ske, och i tider, då man för övrigt försöker att på alla möjliga sätt ordna det ekonomiskt, vore det väl icke oriktigt, om man också såge till att det ifrågavarande ämbetsverket icke bleve allt för mycket överorganiserat. Om en sådan överorganisation dessutom är av den beskaffenhet, att den till en del särskilt går in på de enskilda bolagens verksamhet är detta väl också ett skäl för att man i detta avseende skall se upp.

Jag har, herr talman, icke något yrkande, men eftersom detta ärende kommit på kamrarnas bord, har jag icke kunnat underlåta att framdraga de nu lämnade siffrorna, som jag tror vara fullt officiella och pålitliga.

Herr Lindqvist i Stockholm: Herr talman! När man kastar en blick på utlåtandet, blir man genast övertygad om att det icke bör föreligga någon anledning att i dag taga upp någon mera omfattande överläggning uti föreliggande ärende. Det hördes också på motionären, som nyss hade ordet, att han hyste samma uppfattning. Han yttrade sig emellertid på sådant sätt, att jag anser mig dock böra säga något med anledning av de uppgifter, som han lämnat. Han gör det påståendet tämligen bestämt, såsom man hörde, att riks-försäkringsanstalten är överorganiserad. Han kunde dock icke, såsom vi märkte, förete några bevis för det påståendet, utan han sade ju tvärtom, att han gjort ett besök i anstalten och där funnit det vara en god arbetsprestation, som uppvisats, och att arbetsfördelningen varit bra och annat sådant; och då vill jag för min del säga, att det blir knappast kvar någonting annat än att man kan beteckna det såsom ett påstående, när han säger, att det är stor överorganisation i riks-försäkringsanstalten.

Enligt mitt sätt att se är det omöjligt att göra jämförelser emellan de enskilda anstalterna och riks-försäkringsanstalten, därför att arbetet bedrivs på grund av sakens egen natur så oändligt olika på dessa skilda områden. Vi skola komma ihåg, att riks-försäkringsanstalten har enligt lagen skyldighet att söka upp alla arbetsgivare, ge upp alla de hos arbetsgivarna anställda och sörja för att avgifterna bli uppburna från dem, som skola vara försäkrade enligt lag. De enskilda bolagen däremot ha den utomordentliga fördelen, att de icke behöva bry sig om de små försäkringstagarna. De se endast till att få i sina bolag inregistrerade de större arbetsgivarna med det stora antalet arbetare. Det blir sålunda ett mindre antal arbetsgivare men mycket stort antal arbetare, som äro försäkrade i de enskilda bolagen. Man förstår, att just genom detta måste det bli en ofantlig skillnad ifråga om arbetsbördan för riks-försäkringsanstalten och de

*Ang. vissa
ändringar
i lagen om
försäkring för
olycksfall
i arbete.*

(Forts.)

*Ang. vissa
ändringar
i lagen om
försäkring för
olycksfall
i arbete.
(Forts.)*

enskilda anstalterna. Riksförsäkringsanstalten har att, såsom jag nyss nämnde, söka få reda på uppgifter från alla dessa arbetsgivare. Den vet icke var arbetsgivarna finnas och den känner icke heller till dem, men den skall dock taga reda på alla dessa avgifter, och jag tror, att om denna apparat skulle tillämpas på de enskilda anstalterna, skulle dessas administrationskostnader se ut helt annorlunda än för närvarande.

Här ha vi i själva verket en kolossalt stor tvistefråga och en ganska brännande sådan. Och jag får säga, att då jag fann, att herr af Ekenstam var motionär, så tyckte jag, att han var en tämligen modig man. Det skulle nog kunna här i riksdagen föranleda en ganska ordentlig kamp, om man skulle försöka reda ut den tvisten. som råder mellan riksförsäkringsanstalten och statens intresser å ena sidan och de enskilda bolagens intressen i förevarande avseende.

Jag ansåg, som jag sade, att han var tämligen modig, men nu har ju vederbörande utskott räddat honom med att säga, att man får lov att avvakta det resultat, vartill omorganisationskommittén kan komma. Vi få naturligtvis i sammanhang därmed undersöka och pröva, hur vi skola ha det ordnat med riksförsäkringsanstalten i förhållande till de enskilda anstalterna. Jag kan för min del redan nu säga — och det har jag sagt tidigare, då riksförsäkringsanstalten kom till — att jag hyser den uppfattningen, att, skola vi ha en dylik statsanstalt, och skola vi ha den stora massan av arbetare försäkrad i denna, då skola vi icke medge några enskilda bolag att så, som nu sker, taga de prima och de bästa försäkringarna och låta riksförsäkringsanstalten ha hela det andra svårarbetade och svårskötta fältet lagt på sig, där den har att tillse, att allt blir tillfredsställande ordnat i enlighet med lagens bestämmelser.

Det föreligger emellertid, som sagt, icke någon egentlig anledning att taga upp denna fråga i dag. Vi komma nog till den i sinom tid, och herr af Ekenstam kommer nog att få se, att det icke är lätt att reda ut saken. Efter mitt sätt att se, går det knappast att ordna på annat vis, än att när vi ha en statsanstalt, det också skall vara den, som skall sköta om saken, och att andra anstalter icke få vara med och syssla på samma område. Jag tror, att det vore lyckligt, om man kunde ordna det så, och jag hoppas, att vi skola komma därhän, när vi slutligt skola avgöra frågan, sedan omorganisationskommittén blivit färdig med sina förslag. Vi skola väl hoppas, att den kommer med några — det ser icke så lovande ut för närvarande — men vi få i varje fall lov att se till att frågan på ett eller annat sätt slutgiltigt avgöres, ty det är för närvarande bekymmersamt med tvisterna mellan riksförsäkringsanstalten och de enskilda anstalterna.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Då den siste ärade talaren framhåller, att vi endast borde ha en statsanstalt, som skulle sköta om försäkringarna i fråga, och sålunda icke några enskilda anstalter, är ju detta helt och hållet ett önskemål, som vi för närvarande med nuvarande lagstiftning på området icke direkt ha att taga någon hänsyn till.

Jag vill vidare påstå, att, då den ärade talaren talade om att riksförsäkringsanstalten har ett besvärligt och kostsamt arbete med att taga upp alla avgifter, är det väl i allt fall så, att de enskilda anstalterna ha en vida besvärligare och kostsammare debitering och uppbörd än riksförsäkringsanstalten.

Slutligen skulle jag vilja tillägga, att även om man icke direkt kan jämföra riksförsäkringsanstaltens arbete med de enskilda försäkringsbolagens, är det dock rätt märkligt, att de två enskilda bolag, varom jag talade, och som ha en försäkringsstock av ungefärligen en tredjedel utav vad riksförsäkringsanstalten har, icke ha mer än 44 befattningshavare, under det att däremot riksförsäkringsanstalten har 380. Även om riksförsäkringsanstalten skulle behöva betydligt mer arbetskraft än de enskilda, synes det mig dock, som om detta antal är ganska mycket för högt och tyder på överorganisation.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Jag kan icke underlåta att be att få säga ett par ord i anledning av herr af Ekenstams sista anförande. Jag var i tillfälle att för tämligen kort tid sedan infordra offerter över kostnaderna för olycksfallsförsäkring, dels från tre stycken privata bolag, dels från riksförsäkringsanstalten. Jag vill meddela kammaren, att, under det att det billigaste kostnadsförslaget från de privata bolagen stannade vid 982 kronor, stannade riksförsäkringsanstaltens offert med samma förmåner, om jag icke minns orätt, vid 822 kronor. Jag kan tillägga, att det gällde nära ett femtiotal arbetare, och det förefaller mig, som om man alltså ur ekonomiska synpunkter har all anledning att gynna riksförsäkringsanstalten i motsats till den uppfattning, som säger, att man skall gynna de privata bolagen. Försäkringskostnaderna böra ju nämligen vara avgörande och icke om Riksförsäkringen har några flera anställda.

Nu vill jag visst icke säga, att de privata bolagen alla arbeta med höga kostnader och priser, men det förefaller mig dock, som om det skulle ligga en sund princip i att så långt görligt koncentrera försäkringsväsendet, ty ju större försäkringsbestånd, desto billigare kostnader. Och en dylik princip kan ju svårligen peka i mer än en riktning, nämligen mot en utveckling av riksförsäkringsanstalten.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Å föredragningslistan var härefter uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av väckta motioner om åtgärder för åstadkommande av lindring i arrendevillkoren för vissa prästgårds- och kronoarrendatorer.

I fråga om arrendevillkoren för vissa prästgårds- och kronoarrendatorer.

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehåft nedan omfördälda, inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

de två lika lydande motionerna nr 41 i första kammaren av herr *Albin Andersson m. fl.* och nr 76 i andra kammaren av herr

I fråga om arrendevillkoren för vissa prästgårds- och krono- arrendatorer.
(Forts.)

Karlström i Lummelunda *m. fl.*, i vilka föreslagits, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville gå i författning om vidtagande av sådan ändring av grunderna för utarrendering av ecklesiastika boställen, att arrendator, vars kontrakt slutits efter utgången av år 1916, skulle äga rätt att före den 1 september 1923 uppsäga kontraktet, i vilket fall ny sakkunnig värdering av fastighetens arrendevärde skulle äga rum, och arrendevillkoren, avseende tiden från den 14 mars 1924, därefter fastställas, varefter arrendet på de fastställda villkoren skulle hembjudas den föregående arrendatorn med rätt för honom att inom förelagd tid antaga arrendet på de nya fastställda villkoren eller, därest han ej vore därtill villig, att den 14 mars 1924 frånträda sitt förutvarande arrende;

de ävenledes lika lydande motionerna nr 42 i första kammaren av herr *Albin Andersson m. fl.* och nr 77 i andra kammaren av herr *Karlström* i Lummelunda *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen — — — lika med ovanberörda motioner — — — utarrendering av kronans jordbruksdomäner, att — — — förutvarande arrende; samt

motionen nr 34 i andra kammaren av herr *Olsson* i Ramsta *m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en skyndsam utredning om, huruvida och på vad sätt lindring i arrendevillkoren skulle kunna beredas de prästgårds- och krono- arrendatorer, som tagit arrendena under högkonjunkturen, samt att Kungl. Maj:t till 1924 års riksdag måtte framlägga de förslag, var- till utredningen gäve anledning.

Utskottet hemställde,

1:o) att motionerna nr 41 i första kammaren och nr 76 i andra kammaren icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2:o) att motionerna nr 42 i första kammaren och nr 77 i andra kammaren icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

3:o) att motionen nr 34 i andra kammaren icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Pettersson* i Stäringe.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Pettersson* i Stäringe: Herr talman! Med anledning av att jag deltagit i behandlingen av denna fråga, skall jag be att få yttra några ord. Jag har till betänkandet avgivit en blank reservation. Jag hade tänkt komma med en skriftlig motivering, men då utskottets utlåtande tidigare än beräknat förelåg i tryck, hann jag icke med detta.

Det är beklagligt, och det har utskottet ej heller förnekat, att det under kristiden slötos en del arrendekontrakt, som äro onaturligt höga, och som måste driva arrendatorerna till fullständig ekonomisk undergång. Utskottet har ju även erkänt, att billighetsskäl kunna tala för att man ger dessa arrendatorer någon lindring. Så-

som skäl för att så dock icke bör ske, framhåller emellertid utskottet, att »det synes emellertid böra beaktas, att vissa arrendatorer under högkonjunkturen torde hava varit i tillfälle att göra betydande vinster.» Ja, de arrendatorer, som under högkonjunkturen kunnat göra betydande vinster, äro naturligtvis de, som ha äldre arrendekontrakt. Helt annorlunda ställer sig emellertid saken, som bekant, för de arrendatorer, som slutit sina kontrakt under krigsåren, dels på grund av de höga arrendekostnaderna, dels på grund av de höga kostnader, som kreatur och inventarier i övrigt ha dragit. I vissa fall har ju exempelvis värdet av en häst nedgått till endast $\frac{1}{10}$ av inköpspriset. Det är ju alldeles givet, att dessa arrendatorer ej ha kunnat göra några förtjänster. Det är då enligt min mening icke riktigt av utskottet att taga en sådan motivering för sitt avslagsyrkande, som att den omständigheten, att man möjligen skulle komma att gagna de arrendatorer, som ha slutit sina kontrakt för många år sedan, och som ha gjort stora förtjänster på arrendena, skulle vara tillräckligt skäl för att nu icke hjälpa dem, som senare tagit sina kontrakt.

I fråga om arrendevillkoren för vissa prästgårds- och kronoarrendatorer.
(Forts.)

Utskottet säger vidare — och jag ber att särskilt få påpeka det i detta sammanhang — att utskottet särskilt vill erinra om, »huru som ett av Kungl. Maj:t i proposition (nr 184) till 1922 års riksdag framlagt förslag att två förutvarande länsmän måtte medgivas förkortning i arrendetiden beträffande av dem tidigare såsom boställen innehavda kronoegendomar, vilket förslag tillstyrktes av jordbruksutskottet i utlåtande (nr 36), avsågs av första kammaren i anslutning till hemställan av reservanter inom utskottet, vilka yrkat avslag å propositionen med hänsyn till de konsekvenser ett bifall till densamma syntes kunna medföra, samt sålunda icke vann riksdagens befall». Jag ber att få erinra om att såväl jordbruksutskottet som även andra kammaren biföll dessa länsmäns anhållan. Här i kammaren var det 113 röster för bifall och 85 för avslag, medan förslaget däremot i första kammaren föll på 6 rösters majoritet. Hade man kunnat räkna ihop rösterna från bägge kamrarna, hade riksdagen bifallit dessa länsmäns anhållan. Skulle man nu förfara i konsekvens härmed, skulle naturligtvis såväl utskottet som — jag vill uttala den förhoppningen — även denna kammare bifalla de nu ifrågakommande arrendatorernas anhållan.

Utskottet säger vidare, att en sådan uppsägningsrätt skulle kunna medföra, att »en avsevärd del av landets publika jord komme att samtidigt utbjudas på förnyade mer eller mindre långvariga arrenden på grundvalen av arrendevärderingar, företagna vid en tidpunkt, då konjunkturen för jordbruksnäringen till synes befinna sig i ett bottenläge». Ja, man kan naturligtvis tvista om huruvida jordbruksnäringen nu befinner sig i ett bottenläge eller ej. För min del tror jag icke, att jordbruket ännu är nere i sitt bottenläge. Därom varslar exempelvis den rågimport, som vi redan i år fått från Ryssland. Det hade nog ingen människa kunnat drömma om att vi i år skulle komma att importera råg från Ryssland, och när den tiden kommer, då Ryssland åter står i sin fulla odlingsförmåga, kom-

I fråga om arrendevillkoren för vissa prästgårds- och krono- arrendatorer.
(Forts.)

mer naturligtvis rysk rågimport att sänka priserna på svensk spannmål. För min del tror jag följaktligen icke, att vårt svenska jordbruk ännu nått sitt bottenläge.

Nu är det emellertid så, och det har utskottet även framhållit, att det skulle kunna vara svårt att åstadkomma ett »rättvist och på rationella grunder vilande urval» av de ömmande fallen. Detta är givetvis en synpunkt, som man måste taga hänsyn till. Motionärerna ha ju begärt, att arrendatorerna skulle ha rätt att uppsäga sina arrenden, och att det sedan skulle ske en värdering. Om de skulle vilja övertaga arrendet igen efter denna värdering, skulle de ha rätt därtill, men i annat fall skulle de få rätt att avsäga sig arrendet. Det skulle ju kunna tänkas, att om man ginge en sådan väg, det skulle kunna uppstå en hel del okynnesuppsägningar, och jag har därför inom utskottet hävdad den synpunkten, att arrendatorerna skulle ha rätt att uppsäga sina arrenden, och att de sedermera skulle få taga dem tillbaka, om de ville, men att arrendena i annat fall skulle utbjudas på offentlig auktion. Jag tror för min del, att detta skulle leda därhän, att de högsta och mest onaturligt uppdrivna arrendena skulle komma att utbjudas på auktion.

Jag har sålunda icke helt velat gå på motionerna, och jag ber därför, herr talman, att få yrka, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville gå i författning om vidtagande om sådan ändring av grunderna för utarrendering av ecklesiastika boställen och kronans jordbruksdomäner, att arrendator, vars kontrakt slutits efter utgången av år 1916, må äga rätt att före den 1 september 1923 uppsäga kontraktet, varefter arrendet utbjudes på auktion.

Herr *Gardell* instämde häruti.

Herr **Karlström** i Lummelunda: Herr talman! Jag får verkligen beklaga, att jordbruksutskottet ej kunnat gå med på att tillstyrka den lindring i arrendevillkoren för vissa prästgårds- och krono- arrendatorer, vilken föreslås i de motioner, som framburits av mig och andra i denna kammare. Särskilt måste det förvåna mig, att icke jordbrukarna synas ha förståelse för dessa arrendatorers ställning, då de själva veta, huru svårt det är att existera på jordbruk i dessa dagar. När vi jämföra tiderna nu och före kristiden finna vi, att lantmannaprodukterna icke stå något nämnvärt högre i pris nu än de gjorde före år 1914. Däremot äro jordbrukets produktionskostnader mycket höga. Gödning, arbetskraft, ja, allt vad jordbrukaren för sin näringsutövning behöver står ännu i betydligt högre priser än före kristiden. Med kännedom om dessa förhållanden bör var och en kunna förstå, hur svårt det måste vara att taga sig fram för dessa arrendatorer, vilka under kristiden övertagit sina arrenden mot fördubblade eller ännu mera höjda arrendeavgifter utöver de, som förut voro gällande. Jag skulle kunna anföra en mängd exempel på den onaturliga stegring i arrendeavgifterna, som en del gårdar fått vidkännas. Jag skall emellertid inskränka mig till att fram-

draga ett belysande fall från Gottland. En prästgård där med annexhemman var före kristiden utarrenderad för 1,200 kronor, och den dåvarande arrendatorn ansåg ej, att arrendet med detta pris var en särskilt god affär. Under kristiden utbjöds detta arrende på auktion vid en tid, då man allmänt ansåg jordbruk vara en lysande affär. Följden blev, att genom bud och överbud arrendeavgiften drevs upp till 3,900 kronor. Nu har arrendatorn fått lämna allt, borgesmännen ha fått träda hjälpande emellan och ha nu fått den mindre angenäma uppgiften sig förelagd att skaffa en ny arrendator till stället.

Utskottet säger i sin motivering, att vissa arrendatorer av ifrågavarande slag under kristiden varit i tillfälle att göra betydande vinster. Att så varit förhållandet tillåter jag mig att beivla. Vi få icke glömma, att de personer, som övertogo jordbruk under kristiden, måste betala sina uppsättningar av kreatur och inventarier mycket dyrt och sedan fått vidkännas betydande förluster på dessa uppsättningar. Jag tror sålunda, att dessa nya arrendatorer av publik jord ej ha någon särskild anledning att rosa marknaden.

Vi ha nu levat i en tid, då det ena affärsföretaget gått om styr efter det andra. De goda årens förmögenheter ha runnit ut i sanden. I denna situation har staten måst träda hjälpande emellan vid flera tillfällen, bland annat då det gällt hårt ansatta banker. Skulle man icke kunna tänka sig, att staten även bör komma dessa arrendatorer till hjälp, vilka i likhet med de flesta andra människor hade svårt att förutse de svåra tider, som skulle komma.

Jag har i det föregående huvudsakligen uppehållit mig vid de synpunkter, som av den enskilde jordbrukaren kan läggas på denna fråga. Men även ur statens synpunkt synas mig starka skäl tala för ett bifall till detta förslag om beredande av en lättnad åt här ifrågavarande arrendatorer. Det rör sig ju här om en omfattande kategori av jordbrukare, vilka i allmänhet gjort sig kända för både skötsamhet och duglighet. Om staten nu genom ett fasthållande vid de ytterst hårda arrendevillkoren driver en mängd av dessa arrendatorer från sina gårdar, tillfogas därmed vår jordbruksnäring i dess helhet ett avsevärt avbräck. Särskilt i dessa dagar, då man strävar efter att skapa så många nya jordbruk som möjligt, förefaller det mig, som om det skulle vara med statens intresse förenligt, att, även om det skall ske med en viss ekonomisk uppoffring, sörja för att möjlighet beredas dessa arrendatorer att kvarstanna vid sina jordbruk.

Mina motioner gå ut på att de arrendatorer, varom här är fråga, skulle få rätt att uppsäga sina arrenden, varefter ny sakkunnig värdering skulle ske, och att arrendet på de nya fastställda villkoren skulle hembjudas den föregående arrendatorn, som skulle äga företrädesrätt. För den händelse arrendatorn ej godkände dessa nya villkor, skulle arrendet utbjudas på auktion. Jag vill i mitt yrkande nu ej gå så långt som i motionerna, detta emedan jag anser det vara bättre att vinna något än intet.

I fråga om arrendevillkoren för vissa prästgårdar och kronoarrendatorer.
(Forts.)

I fråga om arrendevillkoren för vissa prästgårds- och krono- arrendatorer.
(Forts.)

Jag vill sålunda, herr talman, för min del instämna i det yrkande, som framställts av herr Pettersson i Stäringe, och som går ut på att möjlighet skall beredas ifrågavarande arrendatorer att uppsäga sina arrenden, varefter dessa utbjudas på auktion.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Vid denna sena timme skall jag icke länge upptaga kammarens tid, jag tror icke heller det behövs.

Som kammaren finner, har utskottet på vederbörligt sätt infordrat yttranden dels från domänstyrelsen och dels från kammarkollegium. Dessa yttranden återfinnas, som kammaren finner, i utskottets utlåtande. Emellertid finnas icke i dessa några sifferuppgifter, som lämnats dels av domänstyrelsen och dels av kammarkollegium, vilka visa hur ett bifall till motionärernas framställning skulle verka. Motionärernas yrkanden gå ju ut på, att arrendeavtal, som ingåtts från och med år 1916, skulle av arrendatorn få uppsägas. Det skulle innebära, att den publika jorden, i första hand prästgårdsjordarna, skulle komma att uppsägas i en utsträckning, som vore alldeles orimlig. Det skulle få till följd, att arrendeavtal till ett antal av över 1,000 skulle kunna uppsägas. Beträffande kronoegendomarna bleve det ett relativt mindre, men det rör sig i alla fall om många egendomar, som under sådana förhållanden skulle komma att uppsägas.

Herr Pettersson i Stäringe läste nyss upp något av utskottets yttrande. Det heter där: »En sådan uppsägningsrätt skulle nämligen, såsom kollegium framhållit, medföra, att en avsevärd del av landets publika jord komme att samtidigt utbjudas på förnyade mer eller mindre långvariga arrenden på grundvalen av arrendevärderingar, företagna vid en tidpunkt, då konjunkturerna för jordbruksnäringen till synes befinna sig i ett bottenläge.» Nu vill jag som min uppfattning säga, att beträffande kronoegendomarna är det ju både en känd och erkänd sak, att dessa egendomar tidigare hava varit utarrenderade till orimligt låga arrendevärden. Det har visserligen skett en liten förhöjning under de senare åren, under kristidsåren, men jag är fullkomligt säker på, att för alla de kronoegendomar, som utarrenderats, där innehavaren haft optionsrätt och följaktligen arrendet övertagits efter arrendeuppskattningsmännens åsatta värde, hava visst icke dessa arrendevärden kommit över vad som i nuvarande tider kan anses som rimligt. Ett annat förhållande blir det naturligtvis beträffande sådana egendomar, där det icke förelegat optionsrätt, utan där egendomarna utarrenderats på offentlig auktion. Där har ju sannolikt, kan man antaga, i många fall spekulationen spelat in, och arrendevärdena kommit att drivas upp, och detta är ju i stor utsträckning fallet med prästgårdarna.

Nu har ju emellertid en av motionärerna högst väsentligt modifierat sin hemställan. Huruvida han kan få proposition på det yrkande, han framställt, därom vill jag icke yttra mig, men även om så skulle vara fallet, kan jag för min del icke biträda hans yrkande, ty även detta kommer dock i konflikt med den princip, som

man absolut måste upprätthålla, den principen nämligen att om ett avtal ingåtts med staten, får man icke lov att uppsäga det, därför att det för den ena parten på ett eller annat sätt är ofördelaktigt, ty håller man icke på den principen, kommer man ut på en gungfly. Jag tror att riksdagen kan känna sig tacksam för att den i följd avtog de framställningar, som då kommo från Kungl. Maj:t. Det gällde då detsamma, som motionärerna här ifrågasatt, nämligen att två stycken kronoarrendatorer skulle få lov att uppsäga sina arrenden. Som herr Pettersson i Stäringe nämnde, biföll denna kammare framställningen, men första kammaren avtog den, och så fööll frågan. Hade riksdagen bifallit den framställningen, kan jag icke se annat än att riksdagen nu varit bunden.

Jag kan sålunda för min del icke biträda ens ett sådant yrkande som det av herr Pettersson i Stäringe framställda, om det nu över huvud taget kan erhållas proposition på det. Jag skall nu icke längre upptaga kammarens tid utan hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Ramsta: Herr talman, mina damer och herrar! Vid denna sena timme kan det icke falla mig in att någon längre stund förlänga sammanträdet, allra helst som frågan fallit genom första kammarens redan fattade beslut, men jag vill dock konstatera, att jordbruksutskottets ärade ordförande i sin argumentation för utskottets avslagsståndpunkt egentligen vänt sig emot medmotionärerna här i kammaren, nämligen herr Karlström i Lummelunda och hans medmotionärer, mot den motion som avsåg att bereda tillfälle för alla som arrendera kronoegendomar och ecklesiastiska boställsjordar och som tagit arrendena från och med år 1916 att säga upp sina arrenden. Jag vill konstatera detta, då min motion egentligen ligger på ett helt annat plan. Den motion jag framburit, och som är underskriven av nästan hela Södermanlandsbänken, går ut på en skrivelse till Kungl. Maj:t i vilken skulle begäras utredning, på vilket sätt man skulle kunna ge dessa arrendatorer lindring i de hårda villkoren för deras arrenden, som de tagit under dessa år, och det gällde då huvudsakligast i övervägande grad arrendena av ecklesiastiska boställsjordar. Av den utredning, som utskottet här har presterat från kammarkollegium, framgår det, att sedan 1910 års nya löne-reglering för prästerskapet trätt i tillämpning dylik utarrendering skett i icke mindre än 1.000 pastorat omfattande icke mindre än 1,400 boställsgårdar. Det är alltså en hel massa folk, som tagit sådana jordar från 1917 och senare, och som tagit dem till arrendebelopp, som verkligen måste befinnas oskäligen.

Nu sade utskottets ärade ordförande här, att det skulle leda till alldeles oberäknliga konsekvenser, om staten skulle medgiva att ett avtal finge ryggas, som staten ingått med enskilda. Ja, herr Nilsson i Tånga, det har nog legat så till, att staten under dessa krisår sett sig nödtvungen att träda emellan, när det varit arrendeavtal mellan enskilda. Jag påminner om, att riksdagen beslutade en lag om oskäligen arrendestegring på mjölkarrenden. Där ansåg riksdagen

I fråga om arrendevillkoren för vissa prästgårdar och kronoarrendatorer.

(Forts.)

I fråga om arrende- villkoren för vissa präst- gårds- och krono- arrendatorer.

(Forts.)

sig tvungen ingripa beträffande avtal, som tillkommit mellan tvenne enskilda parter.

Herr Nilssons i Tånga ståndpunkt strider emot den ståndpunkt den förre jordbruksministern herr Linders intog, då frågan var före förra året om avkortad arrendetid för dessa två länsmän i Örebro län. Då yttrade dåvarande jordbruksministern Linders följande: »För min del kan jag icke se några så äventyrliga konsekvenser i att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Och något statsintresse synes det mig icke vara att behärdigt hålla på ett avtal till det yttersta, om man därigenom endast äventyrar egendomarnas skötsel och tvingar arrendatorerna i ekonomisk misär.» Det var förre jordbruksministern herr Linders ståndpunkt i den frågan vid förra årets riksdag. Frågan bifölls också här i kammaren med 28 rösters majoritet, och det berodde nästan på en slump, att den icke bifölls i första kammaren, det berodde antagligen därpå, att jordbruksministern, då ärendet var före, icke blev i tillfälle att framlägga sina synpunkter där. Så förhåller det sig med den saken.

Det föreligger ett nödläge för dessa prästgårdsarrendatorer och för en del kronoarrendatorer, det kan icke förnekas. I de framställningar, som från arrendatorer i Södermanlands län ingivits till Kungl. Maj:tt, och vilka ligga till grund för våra motioner, var det en hel massa upplysningar om gårdarnas storlek och om arrendebeloppen. Jag har gjort ett litet sammandrag från prästgårdsarrendena i Södermanland, som jag skall besvara kammaren med att uppläsa.

Vi hava ett kyrkoherdeboställe Frasnäs med en areal av 66 tunnland, förutvarande arrendet utgjorde 1,000 kronor, det nuvarande utgår med 2,500 kronor och gäller för 7 år. Kyrkoherdebostället Kyrkbol i Flen har en areal av 13 tunnland, föregående arrendet utgjorde 200 kronor, det nuvarande gällande för 20 år är 500 kronor. Komministerbostället Oxlångstorp i Floda har en areal av 32 tunnland, därav hälften frostländ dymark och den andra är mycket dålig jord i övrigt. Det förutvarande arrendet uppgick till 300 kronor, nu betalas 790 kronor, arrendet gäller för 20 år. För kyrkoherdebostället i Ytterselö med en areal av 78 tunnland åker och 10 tunnland äng betalades i arrende förut 1,200 kronor, nu har det stigit till 2,150 kronor plus byggnadsskyldighet uppskattad till 300 kronor om året. Vi hava ett kyrkoherdeboställe Kvarngölet i östra Vingåker med en areal av 36 tunnland. Förutvarande arrendet 550 kronor, nu betalas 1,100 kronor o. s. v. Jag skulle kunna draga fall efter fall och visa, att de nuvarandena arrendena ligga verkligen dubbelt över de förutvarande arrendena.

När jordbrukets prisläge har gått ned till en sådan nivå, som gällde före kristiden, men den ekonomiska ställningen är försämrad och allt vad som behövs för produktionen står mycket över förkrigsprinsnivån, då förstå vi, att det är ett verkligt nödläge, och jag undrar, om det är den svenska riksdagen värdigt att se, huru en massa arrendatorer gå under på sina arrenden. Vi få också komma ihåg, att det kommer att ske, som jordbruksministern Linders sade, att boställena komma att förlora på ett sådant arrangemang, när

innehavarna komma i ekonomisk misär och måste på grund därav sköta ställena allt sämre och sämre, ända tills den fullständiga ruinen inträder.

Då på det yrkande, som framstälts av herr Pettersson i Stäringe, icke kan framställas proposition, skall jag nu taga mig friheten att yrka bifall till min motion.

I fråga om arrendevillkoren för vissa prästgårds- och kronoarrendatorer.
(Forts.)

Herr **Pettersson** i Stäringe: Herr talman! I anledning av att mitt yrkande gick över vad som yrkats i motionerna, ber jag att få återtaga detsamma och yrka bifall till motionerna nr 76 och 77 i andra kammaren.

Fröken **Tamm**: Herr talman! Jordbruksutskottet har avstyrkt föreliggande motioner på grund av domänstyrelsens och kammarkollegiums yttranden. Man frågar sig då, efter vilka grunder domänstyrelsen och kammarkollegium ändrat sin ståndpunkt sedan i fjol. Domänstyrelsen har endast hänvisat till sitt yttrande i fjol i en liknande fråga, men då en kungl. proposition i ärendet då avslogs av riksdagen, och det i år ej föreläge mera ömmande omständigheter än i fjol ansåge sig styrelsen sakna anledning att i år tillstyrka framställningen. Man har litet svårt att i ett sådant yttrande utläsa några sakskaäl. Kammarkollegium förordade i fjol en nedsättning på vissa år av arrendena, icke på grund av billighetsskaäl utan därför att det allmänna hade intresse av att arrendatorerna icke tvingades att lämna sina arrenden till följd av dem övermäktiga ekonomiska svårigheter. Samma skaäl kvarstår ju även i år. Kammarkollegium framhåller vidare, att om man gjorde ett sådant här medgivande, skulle flera framställningar i liknande riktning komma, men då ett sådant tillmötesgående icke kan ske annat än genom statens särskilda medgivande, kom det ju att ske endast efter saklig prövning. Vidare framhålls det, att staten under kristiden förlorade på de äldre arrendena, som då voro för låga, men staten kan väl icke nu taga igen på en del, vad den förlorade på andra. Det är kanske ett sätt, som brukas bland jobbare och egendomsspekulanter, men som föga lämpar sig från statens sida. Det är väl ändock så, att äganderätten till jorden medför ansvar icke bara för jorden, utan också ansvar gentemot dem som för ägarens räkning bruka jorden. Det förefaller, att staten härvidlag borde föregå med gott exempel. I stället är det så att många enskilda jordägare i stor utsträckning hava fått ändra sina under kristiden uppgjorda arrendevillkor därför att de varit orimliga och ohållbara. Man har fått sätta ned antingen med vissa procent eller också skriva om kontraktet. Skall det då vara omöjligt för staten att tillämpa samma grundsats? De sörmländska boställs- och kronoarrendatorerna, som motionen nr 34 avser, hava ju arrenden, som gå upp ända till 30 à 36 kronor per tunnland förutom naturaprestationer och räntor för elektriska anläggningar m. m. sådant. Jag tror icke det är någon av oss, som skulle vilja betala ett sådant arrende eller någon av oss som anser dylika villkor rättvisa.

I fråga om arrende-villkoren för vissa präst-gårds- och krono-arrendatorer.
(Forts.)

Det skulle således vara av formella skäl som man skulle avstyrka motionen ifråga. Det skulle vara av formella skäl, som man bringade dessa arrendatorer på fall och därigenom kanske åsamkade staten vida större förlust än genom nedsättning av arrendevillkoren. Det lagstiftas nu för tiden till en myckenhet för att bereda arrendatorer en tryggad ställning och varjehanda fördelar, men dessa fördelar bliva av ringa värde för arrendatorerna, om staten samtidigt visar det föredömet att upprätthålla så oskäligen villkor, att arrendatorerna omöjliga kunna gå i land med dem. Vi äro allesammans fullt medvetna om det tryckta läge, vari jordbruket för närvarande befinner sig, och det talas ofta även här i riksdagen om det allmännas skyldighet att stödja och hjälpa landets modernäring. Vi hava i dag åhört en debatt, där man icke tvekat att framlägga förslag om att vidtaga en åtgärd, som vore av synnerligen tveivelaktigt värde för jordbrukarna, men som skulle kunna medföra minskade inkomster för statskassan och ökade levnadsomkostnader för konsumenterna. Det talas om fraktlindringar m. m. sådant, som man begär för jordbrukets räkning, vilket utgör en ren gåva från staten, men ligger det då icke närmare till hands, att vi i första rummet äro med om en åtgärd, som skulle göra rättvisa åt dem, vilka utom den allmänna depressionen därtill hava att kämpa med obilliga villkor.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till det av herr Olsson i Ramsta framställda yrkandet.

Med fröken Tamm förenade sig herrar *Bärg* i Katrineholm och *Månsson* i Backa.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Fröken Tamm yttrade, att domänstyrelsen hade ändrat ståndpunkt i denna fråga. Ser man saken strängt formellt kan det måhända vara riktigt, men om man läser domänstyrelsens yttrande från i fjol, då domänstyrelsen yttrade sig över framställningen om rätten för de två länsmännen att uppsäga sina arrenden, visar det sig, att styrelsen då var ytterst tveksam gentemot framställningen. Styrelsen yttrade då att den »behjärtade visserligen till fullo det svåra läge, i vilket dessa arrendatorer råkat, men hade ansett sig böra intaga den ståndpunkten att påfordra, att det mellan kronan och arrendatorn skapade rättsförhållandet respekterades, och att någon ändring i förevarande hänseende icke vidtoges i det ingångna avtalet». Det var endast på grund av fullkomligt säregna förhållanden, som styrelsen då gick med på att dessa två personer skulle få uppsäga sina arrenden, och domänstyrelsen var icke enig om det beslutet, utan det var åtminstone en av domänstyrelsens ledamöter, som hade reserverat sig.

Nu kräver man, att staten skall träda emellan här och rädda dem, som man anser kommit i det läget, att de gjort en dålig affär. Ett arrende är under alla förhållanden i mer eller mindre grad en spekulationsaffär, och den som inlåter sig därpå måste stå sitt kast.

Det finnes ofantligt många arrendatorer av enskild jord, som äro måhända i vida svårare belägenhet och som icke kunna få hjälp, och varför man skall ställa dessa kronoarrendatorer i en undantagsställning kan jag icke förstå.

Nu säger herr Olsson i Ramsta, att man under krisåren hade den s. k. mjölkarrendelagen, d. v. s. det var en del arrendatorer, som betalade sina arrenden in natura, och genom de våldsamma stegringar i priserna på förädlade jordbruksprodukter kommo dessa arrendatorer att betala arrendebelopp, som voro alldeles orimliga. Men den saken kan icke alls jämsättas med de förhållanden, som nu här råda. Under högkonjunkturen gjorde arrendatorerna uppenbarligen goda affärer. Huru gjorde man då? Jo, då teg man helt beskedligt, om man tjänade aldrig så mycket pengar, men så snart det dalat ner en liten smula skall staten genast gripa in och skaffa dessa arrendatorer rimligare villkor. Det kan icke vara varken rimligt eller riktigt att handla efter sådana grundsatser, och jag ber därför, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan.

I fråga om arrendevillkoren för vissa prästgårds- och kronoarrendatorer.
(Fortis.)

Herr Gardell: Herr talman! Då herr Pettersson i Stäringe har återtagit sitt yrkande, skall jag be att även få återtaga mitt yrkande och i stället instämna med herr Olsson i Ramsta i det yrkande, han framställt.

Herr Karlström i Lummelunda: Herr talman! Jag skall be att få återtaga mitt föregående yrkande och i stället instämna i det av herr Pettersson i Stäringe senast avgivna yrkandet.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Då herr Olsson i Ramsta drog så mycket siffror, så runno åtskilliga andra siffror genom huvudet på mig. Jag tänkte, att det kanske kunde vara berättigat göra en liten jämförelse här. Man beklagar sig över att arrendena här äro så ofantligt höga jämfört med förut, och det är möjligt, att så kan vara förhållandet i ett eller annat enstaka fall. Men jag vill påpeka en annan sak i detta sammanhang, och det är: vart skulle det ta vägen, ifall vi här skulle gå in för att göra en ändring? Äro vi då icke också skyldiga att gå och hjälpa alla dessa, som köpt fastigheter under kristiden och som på grund av det ändrade ekonomiska läget icke ha möjlighet att reda sig? Jag bara ställer den frågan.

Sedan skall jag be att få påpeka ytterligare en sak. Det finns här i Stockholm — och på andra orter är det icke stort bättre — exempelvis stationskarlar vid statens järnvägar med ganska små löner, vilka för två rum och kök — märk väl, *ingenting* annat än två rum och kök — få betala ända upp till 1,100 kronor i hyra. Här är det alltså icke fråga om *hela gårdar*, som vederbörande inneha. Vad säga herrarna om det? Alldeles bortsett från de konsekvenser, som detta har i andra avseenden, såsom jag nyss tillät mig antyda, har jag velat göra denna lilla jämförelse.

I fråga om arrende-villkoren för vissa präst-gårds- och krono-arrendatorer.
(Forts.)

Det klokaste vi kunna göra i kväll är att bifalla, vad jordbruksutskottet föreslagit, och till detta jordbruksutskottets förslag skall jag be att få yrka bifall.

Herr **Bärg** i Katrineholm: Herr talman! Det kunde ju vara onödigt att jag lägger mig i denna sak, men icke minst den senaste ärade talarens yttrande här tror jag påkallar, att man framför en annan mening. Jag är överens med herr Anderson i Råstock om att det här påtalade förhållandet med tjänstemännen och deras höga hyror är orimligt. Men, herr Anderson i Råstock, vi skola hjälpas åt att, i den mån vi kunna, rätta till dessa orimliga hyror för hyresgäster i statens hus. Jag föreställer mig, att riksdagen icke kan vara okänslig för de skäl, som framföras för att råda bot häremot.

Om ett enskilt bolag förföre på det sätt, som staten i vissa fall gör mot sina arrendatorer, skulle det höjas en storm av röster mot ett sådant tillvägagångssätt. Och jag skulle deltaga i det skallet och har gjort det i den mån jag kunnat, när sådana saker påpekats. Och detta har varit dikterat av rent mänskliga känslor. Då förstär jag verkligen icke, även om svårigheter här ligga i vägen för att på ett rationellt sätt råda bot härpå, att man icke försöker sig på detta. Man säger: vart skulle det ta vägen, om riksdagen skulle slå in på att jämka på gällande bestämmelser för att hjälpa dessa, som av spekulationslust eller av andra skäl lockats gå in på avtal, som blivit alldeles nedbrytande för dem? Men sådan hjälp-åtgärd har ju skett förut. Jag erinrar om bankerna. Där har staten engagerat sig för att hjälpa företag, som för mig te sig betydligt mera tvivelaktiga, bara därför att man ansett det vara påkallat. Man bör hålla på principer, men med en viss försiktighet, om det föreligger skäl att vara försiktig. Jag tycker, att det yrkande, som herr Olsson i Ramsta gjort, där han bara hemställer om att man måtte företaga en grundlig undersökning om, hur man på bästa sätt skall råda bot på de påtalade olägenheterna, är mycket rimligt.

Herr talman! Jag ber att få ansluta mig till detta yrkande.

Herr **Hamilton**: Herr talman! Jag ger utskottets ärade ordförande rätt däri, att nog de flesta jordarrendatorer, som innehava sitt arrende på grund av optionsrätt, sitta med mycket låga arrenden och alltför låga i många fall. Men däremot tror jag, att vi alla, som hava närmare kännedom om hithörande förhållanden, måste vitsorda, att de arrendatorer, som innehava sina arrenden på grund av att de inropat dem på auktion under kristiden då man hade en någorlunda optimistisk syn på jordbrukets framtid, i närvarande stund hava det synnerligen svårt. Jag känner särskilt till arrendatorer i min hemort, vilka på grund av alltför höga arrenden — icke på grund av vanskötsel eller liknande förhållanden — hava gjort konkurs, och det är fråga om, huruvida icke borgesmännen, som måst övertaga dessa arrenden, även komma att få göra detsamma. Jag är alldeles övertygad om, att varje rättänkande godsägare, som har

arrendatorer i det förhållande, vari kronan står till åtskilliga av de sina, har funnit det förenat med rättvisa att nedsätta arrendena för dem. Jag vill fråga, huruvida staten under sådana förhållanden skall visa sig stå på en lägre ståndpunkt med avseende på rättsbegrepp än den enskilde? Jag vet också, att åtskilliga godsägare i Skåne över lag hava nödgats nedsätta de arrenden, som tillkommit under kristiden.

I fråga om arrendevillkoren för vissa prästgårds- och kronoarrendatorer.
(Forts.)

Jag tror därför, att det skulle vara av behovet påkallat, att en utredning ägde rum i enlighet med det förslag, som blivit framställt av herr Olsson i Ramsta. Frågan har visserligen nu fallit på grund av första kammarens beslut, men det synes mig vara riktigt, att andra kammaren hävdar den ställning i denna fråga, som den intog förlidet år. Hava båda kamrarna ställt sig avogt mot arrendatorerna, så har man sedermera svårt att få frågan upp igen. En dylik situation skulle kunna medföra, att åtminstone något hundra av de tusental, som herr ordföranden i jordbruksutskottet nyss uppgav, skulle befinna sig i svår ställning, skulle gå under. Och det vore väl icke lämpligt, om den ena efter den andra av statens arrendatorer finge uppgiva sin stat och gå i konkurs.

Jag vågar därför, herr talman, hemställa, att kammaren måtte följa de linjer, som den följde förlidet år, och bifalla det yrkande, som blivit framställt av herr Olsson i Ramsta.

Herr **Olsson** i Berg: Herr talman! Jag finner rätt stora skäl föreligga för dessa motioner, som här äro väckta. Det har under kristiden blivit vissa arrenden, som äro rätt så betungande, ja, rent av ruinerande för vederbörande arrendatorer. Jag känner till ett arrende på en prästgård i Bohuslän, som gick på 8,000 kronor, och som nu icke är värt mer än 4 à 5,000 kronor. Detta är alldeles för galet.

Nu frånser jag icke de svårigheter, som utskottet här påpekat, nämligen att det är ingalunda lätt att ordna denna sak eller göra något vid den. Men jag tycker i alla fall, att det skulle kunna finnas någon utväg, någon möjlighet att få till stånd en omvärdering på dessa arrenden. Även om arrendatorerna själva skulle få bekosta denna syn eller omvärdering, så skulle det vara gott, om det kunde åstadkommas någon ändring i de arrenden, som äro orimligt höga.

Jag skall därför hemställa om bifall till herr Olssons i Ramsta yrkande.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Jag tror mig kunna vara tämligen ense med den talare, som anförde, att krono- och prästgårdsarrendatorer nog i *allmänhet* ha lägre arrenden än arrendatorer på privata gods. Men detta hindrar dock icke, att på en hel del prästgårdar, säkerligen icke bara i Södermanland och Uppland, där jag känner till förhållandena, arrendena äro orimligt höga. Och det kan väl då icke vara något skäl mot en sänkning, det som herr Anderson i Råstock anförde om arbetarnas ställning, och ännu mindre det som jordbruksutskottet anført om konsekvenserna av en arren-

I fråga om arrende- villkoren för vissa präst- gårds- och krono- arrendatorer.
(Forts.)

desänkning. Jag vill f. ö. i förbigående säga, att skola vi alltid tänka på konsekvenserna, så skulle vi stanna i evighet på den ståndpunkt, som t. ex. under kristiden i många avseenden intogs.

Men då jag nu, herr talman, ber att få yrka bifall till herr Olssons i Ramsta motion, så ber jag uttryckligen få säga, att jag gör detta med tanke speciellt på att det visserligen är nödvändigt sänka arrendena för en del av statens arrendatorer men framför allt för en mängd *privata* arrendatorer. Och jag ber att få uttrycka den bestämda förväntan, att det liberala partiet och de bonderepresentanter, som här i dag talat för sänkning av kronoarrendatorernas avgälder, måtte ställa sig på precis liknande ståndpunkt, då det gäller åtgärder för att hjälpa arrendatorerna på de privata godsens. Jag tror nämligen, att det är väl så nödvändigt för dessa, och det är framför allt väl så nödvändigt för arrendatorerna å godsens i de speciellt jordbruksidkande trakterna av landet. Jag yrkar bifall också med tanke på att de industriarbetande klasserna böra bli satta i tillfälle att köpa sina från jordbruket härstammande produkter till långt billigare pris än för närvarande. Och jag gör detta till sist, herr talman, icke minst med den förhoppningen, att man från liberalt håll och bondehåll skall vara med om att i *alla avseenden* tillförsäkra arrendatorerna en *tryggare* ställning för framtiden än vad de för närvarande ha, t. ex. då det gäller rätt till arrendeförlängning. Jag är nämligen övertygad att det icke enbart är nödvändigt att sänka krono- och prästgårdsarrenden utan också de privatas. Och jag tror framför allt, att det är nödvändigt att skapa en tryggare ställning för dessa arrendatorer gentemot jordägarna, ett kapitel, som borde intressera icke minst de speciella jordbrukarrepresentanterna.

I detta anförande instämde herr *Jonsson* i Eskilstuna.

Herr *Nilsson* i Tånga: Herr talman! Det är endast ett par ord jag skulle vilja säga. Då här nu yrkas bifall till herr Olssons i Ramsta motion, som skulle innebära en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning i frågan, så vill jag fästa uppmärksamheten på att när en utredning ligger färdig, då är sannolikt denna fråga icke aktuell. Förhållandet är ju nämligen det, att sedan några år tillbaka utarrenderas kronans egendom endast på sju år, så att när denna utredning, som man vill ha igångsatt, blivit slutförd, så är frågan icke på minsta sätt aktuell.

Jag ber fortfarande att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Olsson* i Broberg: Herr talman! Då jag deltagit i utskottets behandling av denna fråga, vill jag säga några ord. Jag har ställt mig på utskottets ståndpunkt, och det kan ju tyckas märkvärdigt, då jag är en gammal jordbrukare och väl borde lika mycket som många andra, från vilka en beundransvärt hastigt påkommen jordbruksvänlighet gjort sig gällande, hava hjärta för dessa betryckta arrendatorer.

Jag vill säga det, att om endast hjärtat skulle få tala här, så vill man naturligtvis gärna vara med om att bringa dessa betryckta arrendatorer hjälp. Men då man tänker på, vilka konsekvenser det skulle medföra, och de principer, som vi därmed skulle komma att rulla upp, så vet man rakt icke, var man till slut skulle komma att hamna. Ty såvitt jag kan finna av den förteckning rörande arrendebelopp, som förelåg med anledning av dessa motioner, var det i allmänhet så, att arrendena genom att de gått på auktion bringats upp till en särskilt hög nivå. Men då blir förhållandet här ungefär detsamma som för dessa enskilda jordbrukare, som ha kommit att köpa gårdar till priser, vilka äro ungefär dubbelt så höga som vad jorden nu är värd. Hur skulle vi ställa oss gent emot dessa? De äro också i betryckt ekonomiskt läge på grund av att de vid sin affär kommit att spekulera för högt. Detsamma är förhållandet även med alla dem, som under kristiden tagit emot jordbruk på litet annat sätt och köpt hästar för 4,000 kronor, vilka nu äro värda 500—600 kronor och kor till 1,400 å 1,500 kronor, som nu äro värda 300—400 kronor. Hur skulle vi ställa oss till dessa, som komma och säga: vi ha kommit i trångmål här, och nu måste ni hjälpa oss. Jag kan icke se, att vi, om vi inlåta oss på detta, skulle kunna överskåda, vart det bär hän. Och därför kan jag icke, trots det jag har lika ömt hjärta som någon här för dessa betryckta arrendatorer och jordbrukare i allmänhet, se, att det är möjligt att gå de här gjorda yrkandena till mötes. Vederbörande ha ju att i de fall, där det kan vara skäl därtill, frambära sina klagomål och motivera dem samt vända sig till vederbörande myndighet och göra framställning om att få lindring i villkoren. Och domänstyrelsen, som för övrigt tagit principiell ståndpunkt till dessa frågor, torde nog komma att vidhålla den, även om det skulle komma en skrivelse från riksdagen om utredning i saken.

Emellertid, som sagt, då jag mycket allvarligt har övertänkt, huruvida man skulle kunna vara med om den sak, varom det här är fråga, och då jag icke kunnat tänka mig någon möjlighet därtill, har jag ställt mig på utskottets ståndpunkt och ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hermelin**: Herr talman! Jag har visserligen icke deltagit i ärendets behandling på avdelningen, men jag står dock i ansvar för det beslut, som utskottet fattat. Jag vill emellertid uppriktigt säga, att jag kanske har en något avvikande mening mot utskottet uti dess motivering och framför allt mot den mening, som kommit till uttryck från utskottets ärade ordförande.

Han nämnde, att man skulle komma ut på en gungfly, om man icke ovillkorligen upprätthölle den principen, att om en gång ett avtal med staten är ingånget, så skall det hållas. Jag blev förekommen av herr Olsson i Ramsta, som påminde om mjölkkontrakten, och man kan även tala om torpararrenden, som jordägare efter riksdagens mellankomst blivit tvungna att ändra. Jag vill därutöver i överensstämmelse med vad greve Hamilton nämnde påminna om att det nog

I fråga om arrendevillkoren för vissa prästgårdar och krono- arrendatorer.

(Forts.)

I fråga om arrende- villkoren för vissa präst- gårds- och krono- arrendatorer.
(Forts.)

förekommer väl så ofta, att enskilda jordbrukare, som gjort avtal med arrendatorer, på grund av mellankommande omständigheter få ändra kontrakten.

Emellertid, mina herrar, tror jag icke, man kan gå så generellt till väga, som här kanske avses att göra genom ett bifall till herr Olssons i Ramsta motion. Jag anser, att förhållanden sådana som dessa böra prövas från fall till fall, och jag tror det vore rätt olyckligt, om riksdagen nu helt generellt skulle komma och begära en utredning i den riktning herr Olsson i Ramsta föreslagit i sin motion, d. v. s. dock så att utredningen endast skulle omfatta de arrenden, som fastställts under högkonjunkturerna. Jag tror, att den diskussion, som nu förts här i kammaren, är tillräcklig för att giva vederbörande förvaltningar en anvisning att man icke skall hålla på frågan så principiellt, som utskottet synes ha velat göra och varåt utskottets ordförande särskilt har givit uttryck. Det gäller för dessa förvaltningar att med allvar taga upp en prövning av de fall, där en ändring verkliga kan vara av behovet påkallad, men då bör saken, om så behövs och efter vederbörlig utredning genom Kungl. Maj:t föreläggas riksdagen till avgörande. Detta är min uppfattning, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hamilton: Då herr Kilbom i sitt yttrande vände sig till mig, får jag säga honom, att jag beklagar lika djupt, om en enskild jordägare tager för högt arrende, som om staten gör det.

I den ort jag tillhör — det är den enda jag känner till i detta avseende — tages, mig veterligt, icke så höga arrenden av de enskilda jordägarna, som staten har fått. Att dessa senare arrenden äro så höga, beror icke, jag upprepar det, på värderingen, utan därpå, att arrendena fått gå på auktion och där drivits upp till höga belopp. Skulle herr Kilbom förirra sig ner till Skåne, så skulle jag kunna visa honom egendomar, där arrendena varit åtminstone betydligt lägre än de arrenden, som staten tager i de av mig åsyftade fallen.

Herr Kilbom: Herr talman! Gent emot det sista vill jag endast säga, att jag vet fall i Uppland, där arrendena under privata jordägare icke blott äro lika höga som de, som här ha omtalats, utan avsevärt högre, och där till följd härav en arrendatorskår på ungefär 600 personer hotas med att bli fullständigt spolierad.

Det var emellertid icke för att säga detta, som jag begärde ordet, utan det var för att icke herr Nilssons i Tånga anförande skulle i protokollet stå fullständigt oemotsagt. Han yttrade nämligen, att en utredning av den karaktär, som här föreslagits, skulle medföra sådan tidsutdräkt, att frågan hade mist sin aktualitet, då utredningen vore färdig.

Jag måste säga, att är det så, att statens myndigheter — ty det behöver väl icke tillsättas någon parlamentarisk kommitté för denna sak — arbeta så dåligt, då måste det, för att citera en gammal sats, vara något ruttet i förvaltningen. Jag kan emellertid icke

tänka mig annat än att en utredning av detta slag skulle kunna ske på mycket kortare tid, utan att den ändå behöfve bli så generell, som herr Hermelin och en annan talare varnade för. Utredningen borde kunna ske före detta års utgång, därest riksdagen nu fattade ett beslut om en sådan utredning. Man har visserligen hört talas om, att domänstyrelsen är motsatsen till en god styrelse, åtminstone i många avseenden, men nog får man hoppas, att den skall kunna åstadkomma en dylik utredning inom skaplig tid.

I fråga om arrende- villkoren för vissa präst-gårds- och krono-arrendatorer.
(Forts.)

Jag vill vidare säga herr Olsson i Broberg, som talade om nyvaknat jordbrukarintresse, att visserligen är jag icke till åren så gammal som han, men jag började dock i jordbruksarbete vid åtta års ålder, och min far är fortfarande jordbrukare, så att jag vågar verkligen göra anspråk på att känna till saken *något*, ehuru väl från annan intressesynpunkt än herr Olsson i Broberg.

Herr **Johansson** i Kälkebo: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av herr Hermelins anförande. Han menade, att den diskussion, som förts här i kammaren skulle vara tillräcklig för att vederbörande skulle taga upp saken med tillräcklig energi, så att den skulle kunna föras till ett lyckligt resultat.

Jag får säga, att jag tror ändå, att denna diskussion får anses vara ett något för litet underlag för en sådan utredning. Däremot tror jag, att om denna kammare skulle vilja fatta beslut om ett bifall till herr Olssons i Ramsta yrkande, så skulle detta möjligen kunna vara ett tillräckligt skäl för vederbörande att taga itu med en dylik utredning. Vi få dock komma ihåg, att första kammaren avslagit frågan, så att det kan icke bli någon riksdagsskrivelse utav. Men det skulle kunna tänkas, att det kunde bli en tillräcklig maning till dem, som ha denna sak i sina händer, att taga nödvändigheten av en utredning under omprövning, därest denna kammare fattar ett beslut i den riktning, som angives i herr Olssons i Ramsta yrkande.

Herr **Akerlund**: Herr talman! Jag skall be att få förena mig i herr Olssons i Ramsta yrkande.

Men jag skulle också vilja säga, att skall en utredning ske i fråga om arrendena på statens och de ecklesiastiska bostälernas jord, så behöver det nog göras en utredning i fråga om arrendena på den privata egendomsjorden också. Här finnes en lucka, som måste fyllas. Det kan nog vara litet svårt för dem, som ha arrenden under de stora godsens, men dessa gods få alltid räkna med en större risk att bli av med en massa arrendatorer, om de hålla för höga arrenden, än vad fallet är med de små. Jag vet många stora gods, som satt ned arrendena högst betydligt för att få behålla sina arrendatorer och se dem välbärgade, och där man också kunnat åstadkomma en ganska lycklig lösning för båda parterna, så långt detta är möjligt i denna skröpliga värld. Men vad de mindre arrendena beträffar, så vågar jag säga, att förhållandet på ofantligt många ställen är helt annat. I mina bygder känner jag till arrenden långt uppe i Roslagen, där

I fråga om arrende- villkoren för vissa präst- gårds- och krono- arrendatorer.
(Forts.)

det betalas 30 till 40 kronor per tunnland i arrende utan att där finnes skogsvirke eller något annat att sälja, så att arrendatorn måste taga allt från jorden; dessutom är det långt till järnvägar och andra trafikleder. Det är alldeles orimligt ställt för dessa arrendatorer, men jag ser ingen utsikt för dem att få sina arrenden nedsatta. Jag håller före, att det är lika stor anledning att se till, att något blir gjort för arrendatorerna på privat jord, som att statens och de ecklesiastiska bostälLENs arrendatorer få sina arrenden, vilka, åtminstone i våra bygder, äro ganska rimliga, nedsatta.

Jag tror nu visserligen icke, att en undersökning tjänar något till, men den skadar ju icke heller. En undersökning kommer naturligtvis endast till stånd, om arrendatorerna komma in och begära nedsättning. I de fallen kommer då undersökning till stånd, men en arrendator, som är förständig, begär icke nedsättning, om arrendet är rimligt, och då är nyttan av utredningen icke så synnerligen stor, så vitt jag kan förstå.

Herr Olovson i Västerås: Jag ber om ursäkt, att jag förlänger debatten, men jag försäkrar att det blir icke med mer än en minut.

Jag kan nämligen icke vara alldeles tyst, när jag finner, att här icke har påpekats, att staten också arrenderar ut jord till lågt pris.

Här har anförts exempel från Södermanland, där staten tager 30, 36, 38 kronor per tunnland i arrende, ett arrende, som enligt mitt förmenande är oskäligt högt.

Men det är icke så överallt. I jordbruksutskottet ligger för närvarande under behandling en kungl. proposition, innefattande förslag till försäljning av en del större och mindre lägenheter från kronoegendomar. I denna proposition finnes det sifferuppgifter från en gård i Västmanland, Alvesta n:r 2 i Hubbo socken. Gården omfattar cirka 55 tunnland åker, och arrendesumman, som man ju brukar beräkna efter åkerarealen, utgör 660 kronor per år, alltså ungefär så mycket som en arbetare i en storstad får betala i halvårs-hyra. Utöver dessa 55 tunnland öppen åker finnes annan jord, nämligen 80 tunnland skog och äng m. m., allt beläget mitt i landets bästa industridistrikt, där man knappast behöver befara att icke bli av med sina produkter. Jag menar, att sådana saker bör man ju nämna i detta sammanhanget. Jag är mycket böjd för att rösta bifall till herr Olssons i Ramsta motion, om man skulle kunna göra det tillägget — vilket man ju icke kan här — att utredningen även borde få omfatta de arrenden, som äro för låga. Det vore ju skäligt för att få en rimlig proportion mellan arrendebeloppen. Jag vill tillägga det, att denna sak bör utredas så att det blir någon rättvisa i statens affärer på detta område.

Jag nämnde, att arrendatorn av en egendom, Alvesta n:r 2, betalar 660 kronor eller 12 kronor per tunnland. Nu har i den nämnda kungl. propositionen föreslagits till försäljning en liten grusbacke, en lägenhet å denna kronoegendom, och staten begär 1,545 kronor

för inte fullt två tunnland. Räntekostnaderna för den gamle man, som ifrågasatts att köpa denna lilla lägenhet, skulle bli omkring 75 kronor om året, alltså 37 kronor 50 öre för ett tunnland. Och då är detta, som sagt, en grusbacke. Men för huvudgårdens bördiga jord betalas till staten 12 kronor per tunnland i arrende. Jag kan icke underlåta att påpeka detta, på det att det icke skall stå alldeles oemotsagt, att staten tar oskäligt betalt av sina arrendatorer. Skall man utreda, bör man utreda vad som kan göras både beträffande de alltför höga och de alltför låga arrendena.

Jag vill tillägga, att när man från visst håll, vädjande till känslan, beder att man inte skall sätta folk på bar backe, så instämmer jag till fullo. Men skulle inte herrarna kunnat tänka på det förut, när vi hade att behandla de frågor, där det gällde att hjälpa människor, som för två år sedan blevo ställda på bar backe? Jag menar, att man skall ej spela samvetsöm, när man vill försöka hjälpa några få stycken, utan tänka på de många, som nära nog svälta ihjäl dessa dagar. Jag tror inte, att hjärtat klappar så varmt, som herrarna vilja göra gällande; men lika fullt yrkar jag bifall till den av herr Olsson i Ramsta väckta motionen.

Herr Åkerlund: När jag nyss hade ordet, glömde jag en sak, som visserligen inte hör hit men som ändå kan få komma med.

Är det så, att staten och de som hava hand om de ecklesiastika boställena i framtiden vilja komma ifrån dessa saker, tror jag det vore lyckligast om man förfore på det sätt, som jag så många gånger berört här i riksdagen, att i stor utsträckning statens boställsjordar uppdelades till egna hem. Då skulle det osunda jobberiet med egnahemsjordar i landet motarbetas, och då kunde det bli välsignelse med den jorden. Visserligen behövdes en del av den jorden för de arrendatorer, som nu finnas på den, men den är tillräcklig, den räcker för 50—60 tusen väl besuttna hemmansägare dessutom. Vad inbringa dessa jordar staten? Jag tror 1,6 %. Det vore bättre, om staten skänkte bort den jorden till välförtjänta jordbruksarbetare och finge skatt från dem, än att arrendera ut den för orimligt högt pris såsom nu sker på sina håll.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen särskilt beträffande var och en av punkterna 1 och 2 av utskottets hemställan givna propositioner å de yrkanden, som under överläggningen förekommit i fråga om vardera av dessa punkter biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Vidare framställde herr talmannen beträffande punkten 3 propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i sistnämnda punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Olsson i Ramsta m. fl. i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

I fråga om arrendevillkoren för vissa prästgårdar och krono- arrendatorer.
(Forts.)

I fråga om arrende- villkoren för vissa präst- gårds- och krono- arrendatorer.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställen i punkten 3 av utskottets förevarande utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställen, bifallit den av herr Olsson i Ramsta m. fl. i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 60 ja mot 55 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställen.

§ 6.

Härpå föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag såsom kapitalökning för kraftledningslånafonden jämte en i ämnet väckt motion; och blev utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställen av kammaren bifallen.

§ 7.

Ang. reparation m. m. av bostadshuset vid Alnarps Mellangård.

Till avgörande förelåg vidare jordbruksutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till reparation och inredning av bostadshuset vid Alnarps Mellangård.

I enlighet med vad Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen i en den 10 mars 1923 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 110, hemställde utskottet, att riksdagen måtte till reparation och inredning av bostadshuset vid den under Alnarps egendom lydande utgården Mellangård anvisa för budgetåret 1923—1924 ett extra anslag av 10,225 kronor.

Utskottets hemställen föredrogs; och yttrade därvid:

Herr Paulsen: Herr talman! Den sak det här gäller är anslag till bostadshuset å en liten arrendegård vid Alnarp på ungefär 35 tunnland. Gården i fråga har i flera generationer brukats av människor i samma släkt. År 1920 funderade styrelsen för Alnarp på att anlägga trädgård på en del av den till egendomen hörande jorden. För det ändamålet ville man hava bort arrendatorn. Denna ville helt naturligt sitta kvar på den egendom, som brukats av såväl hans far som hans farfar och ännu längre tillbaka brukats av hans släkt. I sina bekymmer vände han sig till dåvarande jordbruksministern, herr Nilsson i Tånga, vilken styrde om att han fick sitta kvar. Emellertid träffades sedermera en överenskommelse mellan arrendatorn och styrelsen för Alnarp, som hade till följd att arrendatorn flyttade bort. Det beslutades, att det skulle planteras på en del av egendomen.

Så länge bonden skötte gården, hade den inte kostat staten något extra, men nu skulle man naturligtvis genast börja reparera. Man beslöt reparation av byggnaderna för 5,000 kronor. 1922 beslöts ytterligare ett anslag till reparation av samma byggnader och till inrättande av en liten kontorslokal, uppgående till 10,000 kronor. Det är att märka, att det fanns på några minuters väg därifrån, vid själva huvudgården, både kontor och laboratorium. Nu begäres i år ytterligare 10,225 kronor för reparation av boningslängan. Denna boningslänga är inte sämre än att de allra flesta av bönderna i detta land inte ha så bra boningshus, och den har mycket väl dugt förut. Men när nu andra människor skola dit, duger den inte, då skall det repareras för 10,225 kronor. Beviljar riksdagen även detta sista anslag, ha vi under de tre sista åren reparerat på denna bondgård för ungefär vad hela bondgården med 35 tunnland är värd; ty det är dålig jord.

Jag har andragit detta, emedan jag förmodar, att kammarens ledamöter icke känna till förhållandena. Jag är emellertid nabo och har ofta varit där samt känner till förhållandena mycket väl. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att när det här vid Alnarp gäller reparationer och nybyggnader, så slösas det alltid. Det är en fullständig visa på orten; när en människa far illa fram och slösar med ekonomien, säger man, att han handlar som man gör på Alnarp. Det är dock den skillnaden, att där betalar staten, men när det är den enskilde, så går han till Canossa.

Nu säger utskottet: »Beträffande det begärda anslagsbeloppet har utskottet, då någon utredning rörande beräkningen härav icke föreligger, saknat möjlighet att bilda sig ett bestämt omdöme i detta avseende, men vill detsamma förefalla utskottet väl högt.» Jag är för min del fullständigt övertygad, att om utskottets ledamöter hade känt till denna sak, de icke hade tillstyrkt detta anslag, utan kommit med ett avstyrkande. Herr talman! På dessa skäl ber jag att få yrka avslag å det begärda anslaget.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag vill nu icke bestämt avgöra, hur starkt motiverad den reparation är, som Kungl. Maj:t här begärt anslag till, och i vilken utsträckning den kan vara befogad.

Jag hade för ett par år sedan tillfälle att besöka ifrågovarande egendom, den gård varom nu är fråga, men jag hade inte då någon anledning att närmare undersöka hur husen voro beskaffade, om de behövde reparation eller icke. Jag vet ju inte heller, om herr Paulsen i Arlov något närmare undersökt förhållandena. Emellertid har departementschefen vid besök på platsen bibringats den bestämda övertygelsen, att bostaden är i så bristfälligt skick, att skyndsam reparation är av nöden. Han har därför icke tvekat att förorda en framställning i ämnet till riksdagen. När man har att taga hänsyn till så bestämda uttalanden, kan man inte gärna gå på ett avslag.

Jag vill naturligtvis fästa allt avseende vid vad herr Paulsen yttrade, men jag får dock säga, att såvitt inte herr Paulsen har i det

Ang. reparation m. m. av bostadshuset vid Alnarps Mellangård.
(Forts.)

Ang. reparation m. m. av bostadshuset vid Alnarps Mellängård.
(Forts.)

bestämda syftet att undersöka byggnaderna besökt egendomen, så föredrager jag nästan Kungl. Maj:t som auktoritet i denna fråga. Ty departementschefen har, som jag sade, gjort ett besök där nere och fått det bestämda intrycket, att det behövdes omfattande reparation.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Sedan votering emellertid begärts av herr Paulsen samt herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Omröstningen utföll med 48 ja mot 39 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Vid härefter punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar jämte en i ämnet väckt motion biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 9.

Slutligen föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i mantalsskrivningsförordningen; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 5 A, till Konungen i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1923—1924 under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av tullavgifter för viss armé- och marinmateriel;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för regementspastorn (amiralitetspastorn) vid flottans station i Karlskrona från skyldighet att hålla pastorsexpedition;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjd livränta åt daglönaren A. S. Malmberg; och

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts under tionde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till undersöknings- och försvarsarbeten å vissa malmfyndigheter m. m.;

bevillningsutskottets betänkande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 24 februari 1922 angående särskild skatt å tobaksvaror, m. m.;

första lagutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i lagen om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfälliga ägor och rättigheter; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphävanande av sambandet mellan svenska kyrkan och staten.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Ros</i>	under	2 dagar fr. o. m. den	23 april,
» <i>Lundquist</i>	»	2 » »	» 23 »
» <i>Winkler</i>	»	10 » »	» 22 »
» <i>Öberg</i>	»	7 » »	» 22 »
» <i>Gustafson</i> i Kasenberg	»	4 » »	» 23 »
» <i>Bengtsson</i> i Kullen	»	2 » »	» 23 »
» <i>Leo</i>	»	9 » »	» 23 »
» <i>Pettersson</i> i Stäringe	»	5 » »	» 23 »
» <i>Karlsson</i> i Grängesberg	»	6 » »	» 22 »
» <i>Westman</i>	»	2 » »	» 24 »
» <i>Bäcklund</i>	»	3 » »	» 23 »
» <i>Lagerkvist</i>	»	3 » »	» 22 »
» <i>Molin</i>	»	2 » »	» 24 »
» <i>Gardell</i>	»	3 » »	» 24 »

herr *Johansson* i Kullersta under 4 dagar fr. o. m. den 23 april och
» *Norsell* » 5 » » » 23 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12,16 på natten.

In fidem
Per Cronvall.